

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Деоба заједничке имовине супружника
(Мастер рад)

Ментори

Проф. др Мирослав Лазих

Проф. др Ђорђе Николић

Студент

Јелена Маринковић

Број индекса: М028/14-О

Ниш, 2017.

Садржај

УВОД.....	4
I. ИМОВИНСКИ ОДНОСИ СУПРУЖНИКА И БРАЧНИ ИМОВИНСКИ РЕЖИМИ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	8
1. Имовински односи супружника.....	8
2. Брачни имовински режими у праву Републике Србије	9
2.1. Законски имовински режим	9
2.1.1. Режим заједничке имовине	10
2.1.2. Посебна имовина	15
2.2. Уговорни имовински режим.....	15
II. ПРАВО НА ДЕОБУ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ.....	18
1. Појам деобе заједничке имовине	18
1.1. Субјекти деобе	19
1.2. Време деобе.....	20
1.3. Предмет деобе.....	21
1.3.1. Ствари и права које обухвата заједничка имовина.....	21
1.3.2. Ствари и права које обухвата посебна имовина.....	24
2. Правна природа и одлике права на деобу заједничке имовине.....	27
III. ПОСТУПАК ЗА ДЕОБУ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ	29
1. Историјски осврт на поступак за деобу заједничке имовине.....	29
2. Споразумна деоба.....	33
3. Судска деоба	34
3.1. Деоба заједничке имовине супружника у парничном поступку.....	34
3.2. Деоба заједничке имовине супружника у ванпарничном поступку.....	36
3.3. Утврђивање састава заједничке имовине.....	36
3.4. Критеријуми деобе	38
3.5. Начин деобе.....	38

3.6. Посебан правни режим појединих ствари из састава заједничке имовине супружника	39
3.7. Одлука о начину деобе имовине	41
3.8. Правни лекови.....	41
3.9. Принудно извршење одлуке о деоби заједничке имовине	45
IV. ИМОВИНСКИ РЕЖИМ И ДЕОБА ИМОВИНЕ У УПОРЕДНОМ ПРАВУ	47
1. Режим заједничке имовине.....	47
2. Режим одложене имовине	51
3. Режим одвојености имовине	53
V. ДЕОБА ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ У ПРАКСИ.....	57
1. Споразум о деоби заједничке имовине у пракси.....	57
2. Истраживање судске деобе у пракси Основног суда у Нишу	59
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	62
ЛИТЕРАТУРА	63
САЖЕТАК.....	67
SUMMARY	69
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	71

УВОД

Заједничка својина је својина више лица на неподељеној ствари када су њихови удели одредиви али нису унапред одређени.¹ Заједничка својина почива на одређеној заједници живота (брачној, ванбрачној, породичној итд.). Најчешћи облик заједничке својине у пракси јесте заједничка имовина супружника, што је и условило интересовање за тему овог рада.

Разлика између заједничке имовине и других имовинских облика код којих такође постоји више титулара, нпр. код сусвојине, огледа се у томе што се заједничка имовина одликује неодређеношћу удела у стварним и облигационим правима, док су код сусвојине удели титулара познати и изражени у разломцима или процентима.

У римском праву у вези са сусвојином је настала сентенца „*Communio est mater rixarum*“ . Међутим, овај проблем је још израженији када је реч о заједничкој својини имајући у виду да заједничка својина, као имовина више лица без утврђених удела, изазива још већа спорења у теорији и пракси и потребу развргнућа имовинске заједнице.

Брак, као законом уређену заједница живота жене и мушкарца,² карактерише прожетост специфичним личним и имовинским односима супружника.

Имајући у виду чињеницу да практично сваки супружник у брак ступа са неком имовином коју је стекао до тог момента, ма колико она била велика, као и да у браку супружници углавном настављају да је стичу, то се као претходно питање намеће дефинисање појмова и садржине посебне и заједничке имовине супружника. ПЗС даје одговор на ова питања, те предвиђа да имовина коју је супружник стекао пре склапања брака, представља његову посебну имовину, а карактер посебне имовине имаће и сва имовина коју у току брака буде стекао деобом заједничке имовине, односно наслеђем, поклоном или другим добротиним послом.³ Са друге стране, имовина коју супружници стекну радом у току трајања заједнице живота представља њихову заједничку имовину. Закон, исто тако, супружницима оставља могућност да своје имовинске односе регулишу уговором.⁴

¹ Члан 18 став 2 Закона о основама својинскоправних односа Републике Србије, *Службени лист СФРЈ* бр. 6/80 и 36/90, *Службени лист СРЈ*, бр. 29/96 и *Службени гласник РС*, бр. 115/2005 - др. закон.

² Члан 3 став 1 Породичног закона Србије (ПЗЗ), *Службени гласник Републике Србије* бр. 18/2005, 72/2011.

³ Члан 168 ПЗС.

⁴ Члан 171 ПЗС.

Уопштено посматрано, може се рећи да постоје три основна брачна имовинска режима: режим заједничке имовине, режим одложене заједничке имовине,⁵ тј. режим заједнице приноса, и режим посебне имовине. У пракси се најчешће може срести комбинација режима заједничке и режима посебне имовине, као што је случај и са нашим правом.

Нажалост, ниједан брак не може трајати вечно. До престанка брака долази услед смрти супружника, поништењем или разводом.⁶ Најчешћи начин престанка брака правним путем јесте развод (Поњавић, 2007:143). Развод је и најинтересантнији с обзиром на тему нашег рада, јер условљава деобу заједничке имовине.

Последице које са собом развод носи могу бити личне и имовинске природе. Последице личне природе се огледају у престанку брака и слободи закључења новог брака и нису предмет истраживања у нашем раду. Последице развода имовинске природе јесу деоба заједничке имовине супружника и издржавање необезбеђеног супружника. Као посебно питање у поступку развода брака, поставља се и питање уређења вршења родитељског права уколико су супружници имали деце (Поњавић, 2007: 172-174).

Иако се деоба заједничке имовине супружника помиње као једна од последица развода брака, до деобе заједничке имовине може доћи и у току брака, по потреби и више пута. Исто тако, питање деобе заједничке имовине се поставља и у случају раскида ванбрачне заједнице.⁷

Под деобом заједничке имовине подразумева се утврђивање сувласничког односно суповерилачког удела сваког супружника у заједничкој имовини.⁸ Деоба може бити последица претходно постигнутог споразума или може уследити након судске одлуке.

Циљ нашег рада јесте ближе упознавање са појмом и поступком деобе заједничке имовине супружника у домаћем и упоредном праву, као и испитивање колико је предметна правна регулатива верификована у пракси и да ли постоји потреба за евентуалним корекцијама постојећих решења. С обзиром на то да ова питања задиру у приватну сферу живота појединца, од великог је значаја што подробније упознати се са овом тематиком ради ефикасне примене закона у пракси и што правичнијег уређења

⁵ Овај режим подразумева да брачну имовину супружника чини њихова целокупна имовина, како имовина стечена пре брака, тако и имовина стечена у току брака. У поступку деобе супружници деле активу ове имовине по намирењу дугова брачне имовине.

⁶ Члан 30 став 1 ПЗС.

⁷ Члан 191 ПЗС.

⁸ Члан 177 ПЗС.

имовинских односа супружника. Стога ће у раду детаљно бити размотрени појам, поступак и значај како споразумне тако и судске деобе заједничке имовине супружника, као и стање у пракси домаћих судова, а биће приказано и како је деоба брачне имовине уређена у упоредном праву.

У намери да се што темељније испита и проучи ова проблематика коришћена је разноврсна домаћа и страна литература, судска пракса, позитивно законодавство, као и интернет базе података.

Методологија истраживања прилагођена је самом предмету истраживања, те су коришћени следећи научно–истраживачки методи: аналитичко-синтетички, дедуктивно-индуктивни, историјски, компаративни, статистички, нормативни и емпиријски.

Садржина рада је систематизована на следећи начин:

Први део рада састоји се из два поглавља. У првом поглављу укратко су објашњени имовински односи супружника, док су у другом анализирани брачни имовински режими у домаћем праву кроз две засебне целине о законском и уговорном имовинском режиму.

Други део рада посвећен је објашњењу права на деобу заједничке имовине и чине га два поглавља. У оквиру првог поглавља је дефинисан појам деобе заједничке имовине, у ком је потом кроз три целине објашњено ко све може бити субјекат деобе, када је деобу могуће извршити и објашњено је шта представља предмет деобе. У другом поглављу је описано право на деобу и правна природа овог права.

У трећем делу рада описан је поступак деобе заједничке имовине. Састоји се из три поглавља. У првом поглављу је дат приказ историјског развоја поступка за деобу заједничке имовине. У другом поглављу је описан поступак деобе на основу споразума супружника, а у трећем поглављу је детаљно описана судска деоба кроз девет целина које се, редом наведено, баве деобом заједничке имовине у парничном и ванпарничном поступку, утврђивањем састава заједничке имовине, потом описују критеријуме и начин деобе и објашњавају које ствари из састава заједничке имовине подлежу посебном правном режиму приликом деобе. Затим је анализирано каквом одлуком се ови поступци окончавају, као и које правне лекове незадовољна страна у поступку може уложити. На крају је укратко појашњено принудно извршење судске одлуке.

У четвртом делу рада пружен је компаративни преглед имовинског режима у упоредном праву, као и то како је деоба заједничке имовине супружника уређена у консултованим законодавствима.

Пети део рада анализира деобу заједничке имовине у пракси и састоји се из два поглавља у којима су приказана истраживања обављена у различитим временским интервалима.

У завршном делу рада изложена су запажања и закључци аутора засновани на резултатима истраживања.

I. ИМОВИНСКИ ОДНОСИ СУПРУЖНИКА И БРАЧНИ ИМОВИНСКИ РЕЖИМИ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. Имовински односи супружника

Заснивање различитих друштвених заједница јавља се ради задовољења одређених природних и друштвених потреба сваког појединца. Потребе за заједничким живљењем и остваривањем потомства, резултирају заснивањем брачних, односно ванбрачних заједница чиме долази до заснивања породичних заједница. Односе чланова ових друштвених заједница карактерише изузетно сложена структура. Њихови међусобни односи, као и однос чланова заједнице према трећим лицима, предмет су правног регулисања, и то како лични тако и њихови имовински односи (Петрушић, 1995: 11).

„Имовински односи у породици обухватају брачне имовинске односе, укључујући односе у ванбрачној заједници, односе између родитеља и детета, као и специфичне односе у породичној заједници“ (Ковачек-Станић, 2004: 169).

Последица настанка ових односа огледа се у заједничком стицању неподељених права и до заснивања имовинскоправних заједница које иступају као једна целина. У имовини сваког члана заједнице налазе се ствари и права припадају искључиво њему, као и једно или више права које је стекао заједно са другим члановима заједнице и која им припадају заједнички и неподељено, чинећи тзв. заједничку имовину. Заједничка имовина представља посебну имовинскоправну целину у оквиру укупне имовине сваког члана имовинскоправне заједнице (Петрушић, 1995: 11). Међу наведеним имовинским односима, заједничка имовина представља најзначајнији облик имовине (Ковачек-Станић, 2004: 169).

Имовински односи супружника у савременом праву су доживели значајне промене. У патријархалном брачном праву жена је удајом долазила под мужевљевоу власт – *manus*, чиме је губила пословну способност.⁹ Имовински допринос жене породичној имовини се огледао у давању мираза (*dos*)¹⁰ (Милошевић, 2005: 128, Василић, 1995: 86). Имовински односи супружника остају готово непромењени и у

⁹ Римско право је познавало и брак без *manus*-а у коме су супружници били скоро потпуно независни и равноправни и у личним и у имовинским односима, али је и овде постојала оборива претпоставка да све ствари које жена поседује припадају мужу - *praesumptio Muciana*.

¹⁰ То је уједно и начин учешћа кћери у породичној имовини, јер уместо наслеђа она добија мираз који се мужу доносио ради лакшег живљења у заједници (Милошевић, 2005: 128). Мираз је увек улазио у мужевљевоу имовину. Нешто касније, када су разводи постали учестали, уведена је обавеза враћања мираза у случају престанка брака (Петровић-Радосављевић, 2006: 280).

Српском грађанском закону (СГЗ).¹¹ Ипак, временом је супрематија мужа у патријархалној породици уступила место принципу равноправности брачних другова. Нови Породични закон Србије као једно од основних начела породичног права наводи равноправност мужа и жене.¹² У области имовинскоправних односа та равноправност се огледа у постојању заједничке имовине супружника. У случају судске деобе заједничке имовине, претпоставља се да су удели супружника једнаки.¹³

2. Брачни имовински режими у праву Републике Србије

„Скуп правила којима се уређују имовински односи супружника, као и супружника и трећих лица, чине брачни имовински режим“ (Поњавић, 2007: 354). Особине брачних имовинских односа условљене су специфичношћу везе супружника као титулара имовине (Ковачек-Станић, 2007: 113).

У нашем праву постоје две врсте брачних имовинских режима: законски и уговорни имовински режим (Поњавић, 2007: 354). Ова подела је извршена с обзиром на чињеницу да ли су супружници својом вољом изабрали имовински режим. Уколико супружници нису склопили брачни уговор, примењује се законски имовински режим (Ковачек-Станић, 2007: 113).

ПЗС изричито предвиђа да се на све имовинске односе у породичном праву који нису уређени тим законом, примењују одредбе закона којим се уређују својинскоправни односи и закона којим се уређују облигациони односи.¹⁴

2.1. Законски имовински режим

Законски имовински режим у нашем праву познаје две врсте имовине супружника – заједничку и посебну имовину (Поњавић, 2007: 354). Тема нашег рада је заједничка имовина, па се овом приликом, због ограничености обима рада, нећемо опширно бавити посебном имовином супружника.

¹¹ „Малолетницима се уподобљавају сви они који се не могу или им је забрањено својом имовином руковати; такви су сви ума лишени, распикуће судом проглашене, пропалице презадуженици, којих је имање под стецитне потпало, удате жене за живота мужевљева.“ Члан 920 СГЗ.

¹² Члан 3 став 3 ПЗС.

¹³ Члан 180 став 2 ПЗС.

¹⁴ Члан 196 ПЗС.

2.1.1. Режим заједничке имовине

Термин “заједничка имовина”, “заједничка својина”, односно “својина заједничке руке” како се још назива, своје корене има у немачком праву. Порекло овог термина потиче из обичаја стезања руку приликом закључења уговора, „пошто заједница лица код заједничке својине налази свој израз у сједињењу руку заједничара, који представљају у односу на трећа лица једно лице“ (Босиљчић, 1978: 831).

Заједничка својина потиче од давнина. Ради колективног искоришћавања добара постојала је потреба за удруживањем, било мањег обима, као нпр. кућне, односно породичне задруге,¹⁵ било већих размера као што је била заједничка својина села или племена на пашњацима, утринама и шумама. Као таква, заједничка својина је постојала и код нас (Босиљчић, 1978: 831; Василић, 1995: 73).

У нашем правном систему заједничка својина представља институт чију садржину и основне принципе регулише већи број закона. Без обзира на извесне разлике које се услед тога јављају, заједничко полазиште јесте то да заједничка својина постоји када на једној неподељеној ствари два или више лица има право својине са неодређеним уделима, тако да се њихово право својине простире на целу ствар (Бабић, 2008: 268; Босиљчић, 1978: 832). Дакле, главна одлика заједничке својине је заједница више лица као њених титулара. Ова заједница најчешће је заснована на личноправном односу, као нпр. сродство или брак. Ниједан титулар заједничке својине не може њоме самостално располагати док се најпре не утврде њихови удели, чиме заправо долази до престанка заједничке својине и настаје сусвојина. Из овога произилази битно обележје заједничке својине, а то је њена привременост (Василић, 1995: 72) Када дође до развгнућа имовинске заједнице титулара, заједничка својина прелази у други облик својине, тј. у сусвојину (Василић, 1995: 72; Дедијер: 1987: 1425).

Сусвојина постоји када два или више лица има право својине на једној ствари са тачно одређеним уделом сваког од њих. Сваком сувласнику припадају сва садржинска овлашћења својине сразмерно његовом идеалном делу (Босиљчић, 1978: 832). Услед ове одређености удела, сваки сувласник има право да самостално затражи заштиту свог удела или ствари у целини подижући тужбу против трећег лица. Супружници, док год

¹⁵ Друштвено-економски односи некадашњег племенског уређења у коме је натурална привреда била главни облик производње условљавали су појединце на удруживање у заједнице рада, живота и имања са другима ради осигурања сопственог опстанка. Са појавом робне привреде, постојање задруга више није било нужно, тако да су задруге практично ишчезавале у градовима, док су се у селима дуже задржале. Данас ови облици заједничке својине представљају остатке племенских и феудалних облика својине (Босиљчић, 1978: 831).

су им удели неопредељени, судску заштиту у односу на треће лице могу тражити једино у односу на заједничку ствар у целини (Босиљчић, 1980: 22). У односу један према другом супружници не могу тражити заштиту управо због неутврђених удела (Дедијер, 1987: 1425). Заједничари могу међусобно тражити заштиту због сметања државине, јер се код овог спора не улази у правна питања, па ни у питање сувласничких удела (Дедијер, 1987: 1431).

Веома мали број правних прописа одређивао је и регулисао заједничку имовину брачних другова. Ти прописи су најпре били садржани у Основном закону о браку из 1946. године,¹⁶ као и у републичким законима о имовинским односима брачних другова СР Србије, Хрватске, Македоније, Словеније, Црне Горе и Босне и Херцеговине, сви из 1950. године, међу којима је било мало одступања једних од других (Гамс, 1966: 33). Потом је уследио Закон о браку и породичним односима из 1980. године који је 2005. године заменио данас важећи Породични закон.

До доношења Основног закона о браку примењивале су се одредбе Српског грађанског законика (СГЗ). Према СГЗ законски имовински режим био је режим одвојености имања, са претпостављеним правом мужа да ужива и управља жениним имањем – ужитак мужа на миразним добрима жене.¹⁷ Ово право мужа је постојало само ако се жена не изјасни да се томе противи (Ковачек-Станић, 2007: 114, фн. 20).¹⁸

Закон о браку и породичним односима (ЗБПО) из 1980. године¹⁹ је предвиђао режим заједничке имовине брачних другова као обавезни и није прописивао могућност да брачни другови својим споразумом предвиде другачији режим. Појам заједничке имовине дефинисан је као имовина коју су брачни другови стекли у току брачне заједнице, али рад није довољан елемент настанка заједничке имовине, већ је било потребно да постоји брак и заједница живота брачних другова (Цвејић-Јанчић, 2001: 136-140; Петровић-Радосављевић, 2006: 282; Василић, 1995: 84; Митић, 1981: 72).

¹⁶ *Службени гласник ФНРЈ* бр. 29/46 и *Службени лист СФРЈ* бр. 28/65.

¹⁷ Параграф 771 СГЗ.

¹⁸ У теорији се истиче да је због тога законски имовински режим био двојак и нимало повољан. Ако се жена није противила, владала је одвојеност имања са мужевљевим правом управљања и уживања. Ако би се жена томе успротивила, наступала је одвојеност имања чиме је муж био у потпуности искључен од учешћа у уживању жениног имања, али је жена била дужна да за акте располагања добије одобрење мужа.

¹⁹ *Службени гласник СРС*, бр. 22/80, 24/84, 11/88, 22/93, 25/93, 35/94, 46/95, 29/01.

2.1.1.1. Појам и елементи заједничке имовине

Породични закон дефинише заједничку имовину као имовину коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота.²⁰ Из тог разлога се ова имовина често и назива „брачна тековина“ (Поњавић, 2007: 354).

Из законски одређеног појма заједничке имовине може се закључити да елементи који су потребни за настанак брачне заједничке имовине јесу брак, рад и заједница живота. Међутим, с обзиром да заједничка имовина настаје не само када је закључен пуноважан брак, већ и за време ништавог или рушљивог брака²¹, као и у ванбрачној заједници, то је брак као елемент од најмањег значаја (Ковачек-Станић, 2007: 114). Ипак, у пракси је заузет став да имовина стечена за време фиктивног брака не улази у режим заједничке имовине (Поњавић, 2007: 355).²²

Заједничка имовина се, по правилу, стиче радом у току трајања брачне заједнице. Рад супружника може бити непосредан²³ или посредан²⁴, заједнички²⁵ или појединачан²⁶, што упућује на закључак да се приликом утврђивања доприноса супружника у стицању заједничке имовине цене сви облици рада, а не само они који непосредно остварују новчане вредности (Поњавић, 2007: 355; Ковачек-Станић, 2007: 114; Драшкић, 2005: 412; Петровић-Радосављевић, 2006: 283).²⁷ Разлог томе јесте чињеница да имовина стечена посредним радом настаје као резултат координисане активности супружника усмерене ка обезбеђењу материјалног положаја супружника и породице (Поњавић, 2007: 355).

За настанак заједничке имовине потребно је да фактички постоји заједница живота супружника, која се претпоставља.²⁸ Уколико дође до прекида заједнице живота, по правилу се прекида и стицање заједничке имовине (Поњавић, 2007: 355; Ковачек-Станић, 2007: 114). Изузетак од овог правила јесте краткотрајни прекид заједнице

²⁰ Члан 171 ПЗС.

²¹ Чланови 31-39 ПЗС.

²² Пресуда ВС Србије Рев.бр.791/05 од 08.02.2006. године. цит. по Поњавић, 2007: 355, фн. 4.

²³ Непосредним радом се сматра онај који се обавља уз одговарајућу накнаду, који се потврђује као економска категорија на тржишту, нпр. рад адвоката, рад у фабрици.

²⁴ Посредним се сматра рад у обављању кућних послова, у вези са старањем о исхрани, хигијени, о деци, као и давање моралне подршке партнеру и томе слично.

²⁵ Заједнички рад постоји када оба супружника заједно обављају исте или међусобно повезане делатности. То ће најчешће бити рад супружника на пољопривредном имању, занатској или адвокатској радњи и сл.

²⁶ Појединачан рад постоји када само један супружник обавља индивидуалну активност у оквиру приватног или другог предузећа у циљу стварања имовине.

²⁷ Пресуда Врховног суда Србије Рев.бр.2326/03 од 10.03.2004. године, цит. по Поњавић, 2005: 355, фн. 5.

²⁸ Ово је од посебног значаја када дође до судског спора око тога да ли је у одређеном периоду између њих постојала заједница живота или није. Супружник који се позива на непостојање заједнице живота мора ту своју тврдњу да докаже (Поњавић, 2007: 355).

живота супружника (Драшкић, 2005: 414-415). Исто тако, уколико супружници из неког разлога не станују заједно, али и даље одржавају емоционалну, интелектуалну и економску заједницу, сматра се да постоји и заједница живота, па самим тим и имовина коју тада стекну има карактер заједничке имовине.²⁹ Карактер заједничке имовине има и имовина коју супружници стекну уколико наставе да живе у заједници живота иако је дошло до престанка брака, разводом или поништењем (Поњавић, 2007: 355).

2.1.1.2. *Управљање и располагање заједничком имовином*

Из одређења заједничке имовине као скупа стварних права на неодређеним деловима ствари и скупа тражбених права која припадају заједници супружника (Поњавић, 2007: 357; Босиљчић, 1978: 842), произлази немогућност сваког супружника да самостално управља и располаже заједничком имовином (Поњавић, 2007: 358). Заједничком имовином супружници управљају и располажу заједнички и споразумно.³⁰ Супружницима је законом забрањено да располажу својим уделом у заједничкој имовини нити га могу оптерети правним послом *inter vivos*.³¹ Ако супружник жели да располаже својим уделом, потребно је одредити уделе сваког од супружника и извршити деобу заједничке имовине (Ковачек-Станић, 2007: 115).

Постоји законска претпоставка да послове редовног управљања супружник увек предузима уз сагласност другог супружника,³² док за располагање и ванредно управљање ова претпоставка не важи, већ је неопходан њихов споразум (Поњавић, 2007: 358; Босиљчић, 1978: 840; Дедијер, 1987: 1426).

Супружници на овај начин могу управљати и располагати заједничком имовином једино уколико су обоје пословно способни. Ако један од супружника буде лишен пословне способности овакав режим управљања и располагања више није могућ и заједничка имовина се мора поделити. Уколико је један супружник делимично лишен пословне способности, судском одлуком се одређује обим правних послова које супружник може самостално да предузима (Поњавић, 2007: 360).

Право својине супружника на непокретностима које чине заједничку имовину у јавне књиге се по правилу уписује на једног од њих уз фикцију да је упис извршен на обоје. Уколико су, пак, оба супружника у катастру непокретности уписана као

²⁹ У вези са тим: пресуда Апелационог суда у Београду Гж.бр.15135/10 од 23.02.2012. године. Преузето 14.04.2017. године. <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/parnica/porodicno-pravo/gz-15135-10.html>

³⁰ Члан 174 став 1 ПЗС.

³¹ Члан 174 став 3 ПЗС.

³² Члан 174 став 2 ПЗС.

свласници са одређеним уделима, сматра се да су супружници претходно извршили деобу заједничке имовине³³ (Петровић-Радосављевић, 2006: 286, Босиљчић, 1980: 27, Василић, 1995: 84; Шовић, 1988: 29).

У теорији је доминантно становиште да је уговор којим је супружник самостално располагао стварима из заједничке имовине без сагласности другог супружника, противан принудном пропису и због тога ништав (Драшкић, 2005: 416). Доц. Тешић, међутим, сматра да природа правила по коме је за располагање стварима из заједничке имовине неопходна сагласност супружника, не упућује на санкцију ништавости из разлога што се такав уговор не би могао конвалидирати уколико би разлог ништавости отпао, тј. ако се други супружник накнадно одобри располагање или супружници закључе споразум о деоби заједничке имовине по коме предмет спорног уговора улази у посебну имовину супружника који је тим предметом уговором располагао (Тешић, 2006: 261).

Међутим, да би се дошло до прецизног одговора на ову дилему, треба се осврнути на разлику између располагања покретним и непокретним ствари на које се у теорији указује. Наиме, ако је супружник без сагласности другог супружника располагао покретном ствари из заједничке имовине и предметну ствар отуђио за накнаду трећем савесном лицу, такав уговор неће бити поништен, а супружник, без чијег знања и сагласности је ствар отуђена, има право на накнаду штете од супружника који је њоме располагао (Поњавић, 2007: 359; Драшкић, 2005: 417). Рок застарелости не тече док траје заједница живота супружника.³⁴

Уколико је предмет промета била непокретност из састава заједничке имовине, располагање супружника без сагласности другог сматраће се ништавим, осим ако стицалац не испуни законске услове за стицање својине одржајем (Драшкић, 2005: 417). Међутим, постоји и мишљење да се ни такво располагање неће сматрати ништавим уколико је супружник, који је отуђио непокретност, у јавним књигама био уписан

³³ Уколико супружници изричито захтевају, у катастру непокретности могу извршити упис заједничке својине на непокретности (Члан 76 став 4 Закона о државном премеру и катастру, *Службени гласник РС* бр. 72/09 и 18/10). На тај начин су трећа лица јасно упозната са чињеницом да на предметној непокретности носиоци права имају заједничку својину. Врховни касациони суд Србије је у својој одлуци Рев.бр.1981/15 од 14.04.2016. године истакао овај став објаснивши да се тиме штити начело поуздања у истинитост и поузданост података о непокретностима уписаним у катастар непокретности, сходно одредбама члана 5 и члана 63 Закона о државном премеру и катастру који прописују да се подаци о непокретностима уписаним у катастар непокретности сматрају тачним, односно да су истинити и поуздани и да нико не може сносити штетне последице због тог поуздања у промету непокретности и другим односима у којима се ови подаци користе.

³⁴ Члан 381 став 1 Закона о облигационим односима (ЗОО), *Службени лист СФРЈ* бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист СРЈ* бр. 31/93 и *Службени лист СЦГ* бр. 1/2003 – Уставна повеља.

власник, сходно члану 176 став 2 ПЗС, а стипцалац није знао нити је могао знати да се ради о заједничкој имовини супружника (Поњавић, 2007: 359-360).

Уговор којим један супружник без сагласности другог располаже предметом из заједничке имовине угрожава интересе другог супружника, те је овај овлашћен или да одобри такав правни посао или да у законском року захтева његово поништење. Супружник који не успе у намери да поврати ствар отуђену без његове сагласности има право на накнаду штете од другог супружника (Тешић, 2006: 261-262). На основу свега наведеног проистиче закључак да су уговори, којима је један супружник располагао стварима из заједничке имовине без сагласности другог супружника, рушљиви.

2.1.2. Посебна имовина

Посебна имовина супружника регулисана је одредбама чланова 168–170 Породичног закона. Из ових одредби произлази да је посебна имовина целокупна имовина сваког супружника која није обухваћена режимом заједничке имовине.

Посебну имовину супружника чини имовина коју је супружник стекао пре склапања брака, као и имовина коју је стекао у току трајања брака деобом заједничке имовине, односно наслеђем, поклоном или другим правним послом којим се прибављају искључиво права.³⁵ Сваки супружник самостално управља и располаже својом посебном имовином.³⁶

2.2. Уговорни имовински режим

Доношењем Породичног закона 2005. године уведена је могућност склапања брачног уговора чиме је законски имовински режим изгубио свој принудни карактер. Режим заједничке имовине супружника је остао законски режим, али супружници могу своје имовинске односе да уреде брачним уговором и на други начин,³⁷ па тако могу уговорити режим заједничке имовине или га у целости искључити (Поњавић, 2007: 366; Бабић, 2008: 269). Уколико не уреде своје имовинске односе уговором, примењује се законски режим заједничке имовине (Поњавић, 2007: 354).

Међутим, слобода уговарања није апсолутна. Ограничење слободе уговарања је последица чињенице да су уговорне стране у том случају супружници међу којима су развијени лични односи и да у правни посао ступају са заједничким циљем, што обично

³⁵ Члан 168 ПЗС.

³⁶ Члан 169 ПЗС.

³⁷ Члан 29 ПЗС.

није случај када уговор закључују лица која су се случајно пронашла на тржишту (Ковачек-Станић, 2007: 126; Поњавић, 2007: 366).

С обзиром на то да између супружника постоје развијени лични односи и да закључивању уговора приступају са заједничким циљем, то су уговори између супружника подложни додатним ограничењима у односу са уговоре између два лица која се први пут сусрећу на тржишту. Поред тога, врло често је потребно и извесно прилагођавање, тзв. алтерација уговора са императивним нормама о браку (Поњавић, 2007: 366-367).

Поједини уговори противни су природи брака, па их супружници не могу закључивати. Реч је о уговорима о остави³⁸, послузи и залози³⁹ (Поњавић, 2007: 366). С обзиром на то да се ови уговори закључују у циљу предаје извесне покретне ствари у државину другом лицу ради чувања или употребе на одређено време (Ковачевић-Куштримовић, 1988: 79), што подразумева одређену дистанцу између уговорних страна (Поњавић, 2007: 366), а имајући у виду да заједница живота супружника увек постоји, немогућност реализације ових уговора је очигледна.

Породични закон предвиђа могућност закључења уговора о управљању и располагању заједничком имовином⁴⁰ и уговор о поклону. Поред овога, пажњу изазивају још два уговора који су регулисани нормама других грана права: уговор о доживотном издржавању и уговор о раду (Поњавић, 2007: 372-373; Драшкић, 2005: 427-428). Ступањем на снагу ПЗС проширена је могућност супружника да путем уговора слободно уреде имовинске односе у браку, укључујући и могућност склапања брачног уговора⁴¹ којим уређују своје имовинске односе како највише погодује њиховим потребама (Петрушић, Човић, 2008: 4; Драшкић, 2005: 426).

³⁸ Члан 712 ЗОО

³⁹ Члан 966 ЗОО

⁴⁰ Члан 189 ПЗС.

⁴¹ У нашој литератури се могу наћи и супротна мишљења о нужности постојања и начину регулисања брачног уговора у нашем праву, па тако проф. др Слободан Сворцан сматра да није било никаквог разлога за увођење брачног уговора у наше право. Он истиче да овај институт није погодан за регулисање односа у брачној заједници с обзиром на то да супружници ступају у брак ради задовољења бројних животних потреба - да обезбеде себи животног сапутника са којим ће успоставити емоционалну заједницу, ради остварења жеље за потомством, да обезбеде лице које ће пружити потребну негу за случај болести и дубоке старости и обезбеде лице са којим се организује економска заједница, те да је брачни уговор од користи само лицима која у брак ступају из рачуна. Али како се законодавац определио за увођење могућности закључења овог уговора, Сворцан сматра да је исти морао да регулише потпуније. Иако у одредби члана 29 став 2 стоји да супружници могу брачним уговором уредити имовинске односе "под условима одређеним овим законом", проф. Сворцан налази да је ова контатација уопштена и да се из ње не види на које се конкретно услове односи и да ће из тог разлога ова одредба бити од мале користи у пракси, као и да законом неизоставно треба одредити да се супружници не могу брачним уговором одрећи удела у заједничкој имовини коју ће стећи у току трајања заједнице живота, као и да не могу унапред одредити величину удела у заједничкој имовини (Сворцан, 2006: 160).

Брачни уговор (*pacta nuptialia*), уговор о брачно-имовинском режиму, тј. брачно-имовински уговор, како се још назива, јесте свечани уговор који закључују супружници или будући супружници којим регулишу међусобне имовинске односе у браку у погледу постојеће и будуће имовине (Поњавић, 2007: 367). Брачни уговор мора бити сачињен у писаном облику⁴² и оверен од стране судије, односно нотара⁴³ (Поњавић, 2007: 367; Петрушић, Човић, 2008: 5-6; Драшкић, 2005: 426). По својим карактеристикама је именован, двостранообавезан, теретан и трајан уговор. Овај уговор је комутативан, али може бити и алеаторан када се одређују односи поводом будуће имовине. Брачни уговор је акцесорни уговор који не производи дејства у случају да брак не буде закључен, јер је утемељен на брачној вези као главном правном односу (Петрушић, Човић, 2008: 6). Овај уговор се по правилу закључује пре закључења брака, али га супружници могу закључити и у току брака, а исто тако га током брака могу и модификовати. Брачни уговор је факултативан и његово закључење зависи искључиво од воље будућих, односно садашњих супружника (Поњавић, 2006: 170). Уколико супружници не закључе брачни уговор, на њихове имовинске односе се примењује законски имовински режим (Марковић, 1920: 130-131; Поњавић, 2007: 367-368).

Супружници су слободни да се споразумеју о свим елементима овог уговора. Једино су ограничени императивним правним нормама. Супружници се могу договорити о различитим уделима, о уговарању зарада као посебне имовине, о управљању и располагању имовином различитим у односу на законске норме и сл. (Поњавић, 2007: 369). Супружници могу у потпуности искључити постојање заједничке имовине, изричито је уговорити или предвидети заједничку имовину у већем обиму него што предвиђа законски режим заједничке имовине тако што ће искључити постојање посебне имовине (Сворцан, 2006: 160; Поњавић, 2006: 174).

⁴² Према одредбама СГЗ брачни уговор се сматрао неформалним, јер није било законских одредби које изричито предвиђају форму брачних уговора, те се примењивало опште правило из члана 540 да уговори важе без обзира на форму у којој су закључени. Ово је било нарочито критиковано, јер се сматрало да је тиме угрожена правна сигурност како самих супружника тако и трећих лица.

⁴³ До поновног увођења института јавног бележництва у наше право 2014. године, брачни уговор је био овераван од стране судије у ванпарничном поступку. У складу са најновијим изменама и допунама Породичног закона, брачни уговор се сада закључује у облику јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе (члан 188 став 2 ПЗС).

II. ПРАВО НА ДЕОБУ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ

1. Појам деобе заједничке имовине

Деоба уопште означава престанак својинске или имовинске заједнице (Василић, 1995: 74). Деоба заједничке имовине, у смислу Породичног закона, подразумева утврђивање сувласничког односно суповерилачког удела сваког супружника у заједничкој имовини.⁴⁴ Поделом заједничке имовине утврђује се шта од заједничких ствари и имовинских права и обавеза припада једном, а шта другом супружнику.⁴⁵ Заједничка имовина може да се подели на основу споразума супружника или судским путем на захтев једног од њих (Поњавић, 2007: 360).

Циљ деобе заједничке имовине јесте укидање постојећег имовинскоправног односа између субјеката заједничке имовине у погледу права из састава заједничке имовине и прелазак одређеног аликвотног дела права из састава заједничке имовине у посебну имовину сваког од њих (Петрушић, 1995: 33). Деобом заједничке имовине супружници постају сутитулари свих стварних и облигационих права из састава заједничке имовине са тачно утврђеним уделима, а у погледу тражбених права постају повериоци подељених потраживања (Петрушић, 1995: 34).⁴⁶

„Поступак за деобу заједничке имовине чине правила по којима поступају суд и странке у правним стварима развргнућа имовинскоправних заједница“ (Петрушић, 1995: 162). Овај поступак првенствено регулише Закон о ванпарничном поступку (ЗВП),⁴⁷ као и Породични закон. С обзиром на то да ЗВП прописује правила о сходној примени општих парничних процесних правила,⁴⁸ то је Закон о парничном поступку (ЗПП)⁴⁹ супсидијарни правни извор поступка за деобу заједничке имовине (Петрушић, 1995: 168).

⁴⁴ Члан 177 ПЗС

⁴⁵ У теорији се често под деобом заједничке имовине подразумева и акт којим се врши подела објеката из већ подељене заједничке имовине (Петрушић, 1995: 38).

⁴⁶ Иако деоба заједничке имовине може довести до поделе заједничког потраживања, заложно право које припада титуларима заједничке имовине остаје и даље неподељено и обезбеђује целину потраживања. Члан 63 став 6 Закона о основама својинскоправних односа предвиђа принцип недељивости заложног права на непокретностима, док у теорији и судској пракси влада општеприхваћено мишљење да начело недељивости важи и у погледу заложног права на покретним стварима.

⁴⁷ *Службени гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Службени гласник РС*, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014 и 6/2015.

⁴⁸ Члан 30 став 2 ЗВП.

⁴⁹ *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014.

1.1. Субјекти деобе

Породични закон Србије је уредио да субјекти који су легитимисани да траже деобу заједничке имовине јесу супружници, њихови наследници и поверилац једног брачног друга који је претходно безуспешно покушао да наплати своје потраживање из посебне имовине дужника.⁵⁰

Поред супружника, као титулара заједничке имовине, понекад потребу за деобом заједничке имовине може имати и треће лице - поверилац супружника, који је дужан да најпре покуша да намира своје потраживање из посебне имовине брачног друга дужника, па тек ако не успе, јер је његова посебна имовина недовољна или је уопште нема, може тражити поделу заједничке имовине и утврђивање дела брачног друга дужника у заједничкој имовини из кога ће остварити своје потраживање⁵¹ (Петрушић, 1995: 41-42; Цвејић-Јанчић, 2001: 142; Месаровић, 1966: 14).

У тренутку смрти једног од супружника нужно долази до престанка режима заједничке имовине и до деобе заједничке имовине (Петрушић, 1995: 42; Поњавић, 2007: 170). Након утврђења удела супружника у заједничкој имовини, на делу који припадне умрлом супружнику, преживели супружник има наследна права заједно са другим наследницима (Поњавић, 2007: 170). Уколико наследници не могу сами мирним путем да утврде величину удела оставиоца у заједничкој имовини, исту ће утврдити суд, на захтев неког од њих (Петрушић, 1995: 42). За разлику од супружника, за наследнике не важи забрана располагања њиховим уделом. Наследници могу слободно располагати својим уделом и исти пренети, у целини или делимично, како на другог наследника тако и на треће лице. Уколико је наследник свој удео пренео на треће лице, то треће лице у моменту преноса заправо стиче само облигационоправни захтев да по правноснажности наследног решења захтева да му се предметни удео преда у својину (Босиљчић, 1978:

⁵⁰ Члан 181 ПЗС.

⁵¹ Управо због оваквог овлашћења трећег лица да затражи деобу туђе заједничке имовине, проф. Петрушић поставља питање да ли је овлашћење трећег лица истоветно праву на деобу које припада субјектима заједничке имовине. Иако остварење права доводи до истих правних последица, проф. Петрушић истиче да се, суштински посматрано, ипак ради о различитим овлашћењима и објашњава разлоге за то на следећи начин. Овлашћење трећег лица да истакне захтев за деобу заједничке имовине извире из његовог права које, као поверилац, има према једном од супружника, као субјекту заједничке имовине. Законодавац је трећем лицу пружио то право како би права из састава заједничке имовине (чији је сутитулар повериоцев дужник) прешла у посебну имовину његовог дужника и тиме била омогућена наплата потраживања трећег лица као повериоца. Ради остваривања свог овлашћења треће лице се обраћа свом дужнику са захтевом да он предузме радњу којом врши своје право на деобу. Уколико тако не оствари свој захтев, поверилац је овлашћен да пред судом покрене поступак за деобу туђе заједничке имовине. Када судска одлука о деоби заједничке имовине постане правноснажна, одређени део права из састава заједничке имовине прелази у посебну имовину повериоцевог дужника, ослобођен свих ограничења и постаје подобан за принудно намирење (Петрушић, 1995: 41-42).

842-843). Међутим, треће лице није овлашћено на подношење предлога за физичку деобу (Василић, 1995: 92).⁵² Ова забрана проистиче из самог Закона о наслеђивању који у члану 231 став 3 предвиђа да је уговором о уступању наследног дела наследник обавезан да сауговорачу свој део преда по извршеној деоби, чиме сауговорач до деобе не добија никакво друго право. У вези са тим, постоји, пак, и другачије тумачење да уколико су се санаследици, на основу правноснажног решења о наслеђивању, уписали у јавне књиге као власници са идеалним уделима, да су тиме практично извршили деобу заоставштине и стекли право да располажу својим уделима (Василић, 1995: 92; Дедијер, 1987: 1429; Месаровић, 1966: 17).

Аутор рада сматра да је пренос наслеђеног дела пре правноснажности решења о наслеђивању преурањен и правно несигуран. С друге стране, почев од поновног отпочињања рада јавних бележника, постоји и практична немогућност правно важећег преноса непокретности без правноснажног наследног решења. Аутор сматра да је овакво решење исправно, јер се на тај начин штити правна сигурност стицаоца.

1.2. Време деобе

До деобе заједничке имовине може доћи током трајања брака када постоји заједница живота брачних другова, затим када је заједница живота престала, али брак још увек формално постоји, када је брак разведен или поништен, као и у случају престанка брака услед смрти једног од супружника (Цвејић-Јанчић, 2001: 141-142; Поњавић, 2007: 170). До деобе заједничке имовине супружника мора доћи у и случају када један од супружника буде лишен пословне способности (Поњавић, 2007: 360).

Током трајања брака заједничка имовина се може у свако доба делити споразумно, па и више пута (Поњавић, 2007: 360; Цвејић-Јанчић, 2001: 146).

Супружници могу извршити деобу заједничке имовине и тако што ће споразумно утврдити удео сваког од њих у заједничкој имовини и на основу тога постати сувласници са одређеним уделима. Уколико, пак, о томе не могу да постигну споразум, могу тражити од суда да им одреди уделе у заједничкој имовини у виду сувласништва (Цвејић-Јанчић, 2001: 142).

Логична последица престанка брака разводом, поништењем или смрћу, јесте да долази и до престанка стицања заједничке имовине, јер је изостао један од главних

⁵² „Купац дела некретнина од наследника пре извршене физичке деобе, а који није санаследник, нема право да поднесе предлог за физичку деобу против осталих наследника.“ Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије објављено у Билтену судске праксе ВКС бр. 7 и 8 из 1980. године.

услова за настанак заједничке имовине, а то је заједница живота супружника (Цвејић-Јанчић, 2001: 141).

1.3. Предмет деобе

Предмет деобе јесте заједничка имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота.⁵³

Да би се приступило деоби заједничке имовине, нужно је да се најпре утврди шта су супружници имали у време закључења брака, а шта у моменту трајног прекида брачне заједнице. Из тако утврђене имовине мора се претходно издвојити посебна имовина сваког супружника (Босиљчић, 1978: 841).

Из ових разлога потребно је, пре свега, детаљније објаснити шта заправо улази у састав заједничке имовине, а шта представља посебну имовину сваког супружника.

1.3.1. Ствари и права које обухвата заједничка имовина

Предмет заједничке имовине чине зараде и друга новчана примања, уштеђевина, приходи од заједничке имовине, приходи од посебне имовине остварени заједничким радом, имовина стечена коришћењем права интелектуалне својине, добици од игара на срећу, акције и удели у привредним друштвима, имовина стечена на основу уговора о доживотном издржавању, поклони учињени супружницима.

Предмет заједничке својине чине ствари које су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота, као и приходи који проистекну од заједничке имовине. У састав заједничке имовине такође улазе и приходи посебне имовине једног супружника уколико су стечени приходи последица рада оба супружника у току трајања заједнице живота и уколико је дошло до знатног увећања вредности посебне имовине супружника, јер управо то увећање чини приход који улази у састав заједничке имовине супружника (Поњавић, 2007: 356; Босиљчић, 1978: 839; Драшкић, 2005: 412). Нпр. уколико оба супружника обрађују земљу и тиме стичу приход о коме се заједнички старају, тада приход представља заједничку имовину, јер је настао као резултат рада супружника. Из укупне вредности убраних плодова најпре се врши издвајање на име доприноса посебне имовине супружника чије је земљиште било предмет обрађивања. Остатак од те вредности улази у састав заједничке имовине (Почуча, 2011: 458).

⁵³ Члан 171 ПЗС.

Породични закон посебно регулише питање имовине стечене игром на срећу и коришћењем интелектуалне својине. Имовина која је стечена игром на срећу у току трајања заједнице живота у браку представља заједничку имовину.⁵⁴ Међутим, уколико је супружник, који је остварио добитак, у игру уложио посебну имовину и то докаже, тако стечени добитак представља његову посебну имовину (Поњавић, 2007: 357; Тешић, 2006: 267-268; Ковачек-Станић, 2007: 115).

Имовина која је стечена коришћењем права интелектуалне својине у току трајања заједнице живота у браку такође представља заједничку имовину.⁵⁵ Како су дела интелектуалне својине настала као резултат рада супружника, иако захваљујући његовим посебним вештинама и умећима, то и имовина стечена по основу ових права улази у састав заједничке имовине (Поњавић, 2007: 357), тачније у састав заједничке имовине улази вредност стечена коришћењем дела интелектуалне својине (Тешић, 2006: 265). С друге стране, супружник, који је аутор дела, носилац је ауторског права које, пак, улази у његову посебну имовину (Тешић, 2006: 265).

Предмет заједничке имовине супружника чине и предмети или вредности који су добијени заменом за неке друге ствари из заједничке имовине (тзв. реална суброгација⁵⁶), када је могуће са сигурношћу утврдити да је за вредност продате ствари из заједничке имовине купљена друга ствар (Поњавић, 2007: 356). Ово правило се односи и на накнаду која је добијена за ствари из заједничке имовине по основу накнаде штете, осигурања⁵⁷ и сл. (Поњавић, 2007: 356; Тешић, 2006: 269).

Ипак, није овако јасна ситуација када је у питању имовина која је стечена на основу теретног уговора који је један од супружника закључио пре брака, нпр. покретне ствари купљене на кредит или непокретност за коју цена није исплаћена у целости, па се отплата кредита, односно плаћање уговорене цене врши током трајања брака уз учешће и другог супружника. Стога се у вези са природом овако стечене имовине поставља питање да ли као пресудан треба узети моменат закључења уговора, те да сходно томе права и обавезе остају у посебној имовини тог супружника или је пак важније нешто друго (Поњавић, 2007: 356). У упоредном праву постоји мишљење да се овако стечена имовина сматра посебном имовином оног супружника који је имовину

⁵⁴ Члан 172 став 1 ПЗС.

⁵⁵ Члан 173 ПЗС.

⁵⁶ Реална, односно стварна суброгација, настаје када престаје један објект правног посла, а уместо њега се појављује други који задржава исте битне особине (Бабић: 2008: 196).

⁵⁷ Уколико је ствар која је пропала припадала у искључиву својину једног од супружника, а премија осигурања је плаћана средствима из заједничке имовине, накнада из осигурања ће ући у састав посебне имовине, али са обавезом накнаде средстава у заједничку имовину (Тешић, 2006: 269).

прибавио пре закључења брака, због тога што је пре закључења брака право својине постало саставни део имовине будућег супружника. Другом супружнику остаје једино право на накнаду за свој удео у плаћању купопродајне цене (Почуча, 2011: 449). Међутим, у нашем праву постоји схватање да је за оцену категорије имовине битно којим је средствима та имовина стечена. Ако је по закључењу брака исплаћен значајан део цене, том супружнику би се могао досудити већи удео у ствари. Међутим, уколико је само незнатан део цене остао неисплаћен, имовина би могла у целини припасти супружнику који је уговор закључио пре заснивања брачне заједнице уз одговарајућу накнаду другом супружнику (Почуча, 2011: 449-450). Доц. Тешић истиче да уколико је уговор о продаји, као *iustus titulus*, и предаја ствари, односно упис у јавне књиге, као *modus acquirendi*, извршен пре склапања брака, супружник који је био страна тог уговора остаје искључиви власник, уколико супружници пре склапања брака нису живели у ванбрачној заједници, док други супружник стиче право на накнаду средстава уложених из састава заједничке имовине (Тешић, 2006: 270-271). Аутор рада је сагласан са овим ставом, јер налази да је овакво решење најправичније.

Када је реч о стицању заједничке имовине на основу уговора о доживотном издржавању који су оба супружника склопила као даваоци издржавања са трећим лицем као примаоцем издржавања, неспорно је да имовина стечена на основу тог уговора улази у састав заједничке имовине (Драшкић, 2005: 413). Међутим, у нашем праву је дуго био споран карактер тако стечене имовине када је један од супружника, као давалац издржавања, закључио овај уговор пре брака (Драшкић, 2005: 413; Сворцан, 2006: 159). Данас је јасно прихваћен став да ова имовина представља заједничку имовину, јер су оба супружника, посредно или непосредно, учествовала у извршавању уговорних обавеза (Сворцан, 2006: 159; Поњавић, 2007: 356-357). Овакав став је прихваћен и у пракси.⁵⁸

У заједничку имовину улазе потраживања супружника према трећим лицима. То могу бити потраживања за каматом која је добијена од заједничког новца уложеног у штедњу, потраживања накнаде штете која је причињена предмету заједничке имовине, потраживања из хартија од вредности и томе слично (Поњавић, 2007: 357; Драшкић, 2005: 412-413).

Заједничку имовину исто тако чине и обавезе супружника које су преузете ради подмирења текућих потреба брачне и породичне заједнице, као и обавезе за које је

⁵⁸ Решење Врховног суда Србије Гж.бр.513/03 од 21.02.2002. године. *Билтен судске праксе* бр. 2/2002.

законом предвиђена солидарна одговорност оба супружника (Цвејић-Јанчић, 2001: 139). Уколико један од супружника у току брака подигне кредит на своје име ради подмирења текућих потреба домаћинства, ако дође до деобе заједничке имовине, а овај кредит до тада није исплаћен у целости, супружници ће имати обавезу да солидарно плате неисплаћени део кредита, док ће у њиховом међусобном односу сносити кредит сразмерно свом уделу у заједничкој имовини (Босиљчић, 1978: 839).⁵⁹ Према члану 187 ПЗС за обавезе преузете ради подмирења потреба заједничког живота у браку, као и за обавезе које по закону терете оба супружника, одговарају супружници солидарно својом заједничком и посебном имовином.⁶⁰

1.3.2. Ствари и права које обухвата посебна имовина

Супружник до закључења брака може стећи посебну имовину радом или путем добротних послова. Статус имовине коју је супружник стекао пре брака не мења се када супружник закључи брак – она је и даље посебна имовина супружника. (Поњавић, 2007: 364).

Посебна имовина се може стећи и току брака, па тако у састав посебне имовине улазе награде супружника за достигнућа и остварења на неком пољу делатности, као и награде и друга материјална примања за приказану храброст и заслуге у рату, награде за резултате, посебне умне и физичке вештине, као и награде за аматерске успехе у спорту. Стипендија је посебна имовина супружника коме је додељена, пошто се стипендија не стиче радом. Уколико је супружник, који је корисник стипендије, остварио уштеду од те стипендије тако што је своје потребе задовољио у смањеном обиму, тако створена уштеда такође улази у састав посебне имовине (Почуча, 2011: 452). Приноси од посебне имовине улазе у посебну имовину ако нису настали радом супружника (нпр. камата, закупнина, дивиденда). Ако је дошло до реалне суброгације, карактер имовине се не мења, тј. и нова имовина чини посебну имовину тог супружника (Ковачек-Станић, 2007: 118).

⁵⁹ Ово правило се не дотиче деобе ствари које су прибављене уз помоћ тог кредита. Како временом долази до промене реалне вредности ствари, а тиме и разлике са новчаним обавезама по основу кредита, то би претварање новчаних обавеза у сувласништво на заједничкој имовини ставило у повољнији положај оног супружника који измирује дугове у номиналној вредности, јер би за то стекао сувласништво на ствари чија се тржишна вредност повећала.

У вези са тим: пресуда Врховног суда Србије Рев.бр.1618/82, цит. по Дедијер, 1987: 1427-1428.

⁶⁰ Супружник који је из своје посебне имовине подмирио заједничку обавезу има право на накнаду од другог супружника сразмерно његовом уделу у заједничкој имовини. Члан 187 став 2 ПЗС.

Уколико је, пак, у току брака дошло до тога да се предмет посебне имовине једног супружника поправио или побољшао захваљујући раду супружника, тако да је дошло до увећања вредности предмета посебне имовине, сходно одредбама члана 170 ПЗС, потребно је утврдити да ли су увећања на посебној имовини била незнатна или знатна. Ако је увећање вредности посебне имовине једног супружника било знатно, други супружник има право на удео у тој имовини сразмерно свом доприносу.⁶¹ Ако је увећање вредности незнатно, други супружник има само право на потраживање у новцу сразмерно свом доприносу⁶² (Почуча, 2011: 455). На овај начин је пружена боља заштита супружнику који је допринео повећању посебне имовине другог супружника, јер добијањем удела може постати сувласник на предметној ствари из састава посебне имовине другог супружника. Његов положај је тиме постао повољнији у односу на ситуацију када има само право облигационе природе (Ковачек-Станић, 2007: 118; Драшкић, 2005: 420).

Међутим, уколико је супружник средствима из своје посебне имовине прибавио извесну нову имовину, тако стечена имовина може имати и карактер заједничке имовине уколико је други супружник такође искористио средства из сопствене посебне имовине ради намирања текућих породичних потреба у износу који премашује њихове редовне трошкове (Шовић, 1988: 33).

Уколико је у току брака дошло до сједињења и прераде ствари из посебних имовина супружника, тако да је настала нова ствар, ако је могуће ствар вратити у пређашње стање, сваком се супружнику враћа његова ствар. Ако то није могуће, тако створена ствар улази у састав заједничке имовине (Почуча, 2011: 456). У том случају удели супружника се одређују сразмерно вредности уложене ствари у смешу и уложеном раду супружника.⁶³

⁶¹ То би нпр. био случај модернизације грађевинског објекта који је посебна имовина једног брачног друга увођењем воде, изградњом купатила и канализационих уређаја, стављањем плочица и паркета, заменом неких делова столарије исл. ако су ови радови изведени средствима заједничке имовине. Ако ови радови не доводе до знатне промене вредности тог објекта, супружник чији је то објект остаје и даље његов власник, а други има право на исплату противвредности његовог доприноса у увећању вредности и то према ценама у време доношења првостепене судске пресуде. По правилу се узима да адаптацијом није знатно увећана вредност објекта ако изведени радови не износе више од 100% од вредности објекта пре адаптације. Дакле, стварноправни захтев би могао бити оправдан само онда кад су вредношћу рада и уложеним средствима настале битне економске и суштинске промене у стању вредности посебне имовине (Почуча, 2011: 455).

⁶² У вези са тим: пресуда Апелационог суда у Београду Гж.бр.274/13 од 07.02.2013. године. Преузето 07.08.2016. <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa-pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/parnica-porodicno-pravo/gz-274-13.html>, као и пресуда Врховног касационог суда Србије Рев.бр.935/15 од 11.05.2016. године. Преузето 15.03.2017. године, <http://www.vk.sud.rs/sr-lat/rev-9352015-porodi%C4%8Dno-pravo-deoba-zajedni%C4%8Dke-imevine-supru%C5%BEenika>.

⁶³ Члан 23 Закона о основама својинскоправних односа.

У посебну имовину улазе и имовинске вредности стечене по основу накнаде штете проузроковане на стварима из посебне имовине. У њу спада и накнада нематеријалне штете⁶⁴ коју је један од супружника претрпео, јер се ради о личном праву које није засновано на раду. С друге стране, нпр. накнада због смањене радне способности једног супружника улази у заједничку имовину, јер та накнада замењује приходе које би супружник остваривао радом (Почуча, 2011: 457; Почуча, 2008: 44-45).

Супружник може стећи посебну имовину и за време формалног постојања брака, тј. када је брак фактички престао али још није дошло до развода, тако да је од њега остала само формална правна веза, јер заједница живота супружника више не постоји. У овом случају важи принцип да од момента престанка заједнице живота сваки брачни друг стиче за себе, тј. све оно што брачни другови евентуално од тог момента стекну улази у њихову посебну имовину (Почуча, 2011: 453; Цвејић-Јанчић, 2001: 136). Иако закон не предвиђа експлицитно колико одвојени живот треба да траје да би се сматрало да је прекид брачне заједнице трајног карактера, може се логично закључити да се привремени краћи прекиди не могу сматрати одвојеним животом брачних другова (Драшкић, 2005: 414-415). Међутим, уколико је прекид трајао дуже време и непрекидно, онда би стечена имовина, као и приходи од те имовине, припадали искључиво супружнику који је стекао. У сваком конкретном случају суд ће имати задатак да оцени карактер прекида заједнице живота супружника и сходно томе карактер имовине стечене за време тог прекида (Почуча, 2011: 453).

Имовина стечена после престанка брачне заједнице представља искључиву својину супружника који ју је купио. Међутим, да би се ово тврдило са потпуном сигурношћу, потребно је испитати да ли је, и ако јесте на који начин, супружник издвојио своју посебну имовину у време трајања заједнице и да ли су у куповину евентуално уложена средства стечена за време постојања брачне заједнице. Ако се ради о ситуацији када је део средстава стечен у току брака, а уложен је у куповину ствари након престанка брачне заједнице, не може се сматрати да то представља независно и накнадно стицање имовине да би представљало посебну имовину (Почуча, 2011: 454).

У састав посебне имовине улазе и личне обавезе супружника. Члан 186 ПЗС изричито прописује да супружник за сопствене обавезе одговара својом посебном имовином, као и својим уделом у заједничкој имовини. У ове обавезе спадају нпр.

⁶⁴ Члан 200 ЗОО.

обавезе издржавања деце из претходног брака, издржавање бившег супружника итд. (Поњавић, 2007: 364).

Поклони које супружници добију од трећих лица у току брака спадају у њихову посебну имовину (Поњавић, 2007: 364; Почуча: 2011: 451). Међутим, поклони учињени обома (нпр. свадбени поклони⁶⁵) прејудицирају намеру поклонодавца да то буде заједничка имовина супружника и да би им сам поклонодавац чинио одвојене поклоне да је желео да исти чине посебну имовину поклонопримаца (Цвејић-Јанчић, 2001: 133).

2. Правна природа и одлике права на деобу заједничке имовине

„Право заједничара на деобу је право да утврђују своје уделе у заједничкој ствари“ (Стаменковић, 1981: 79). „Право на деобу заједничке имовине јесте право супружника да својом изјавом воље изазове престанак режима заједничке имовине“. Супружници стичу право на деобу заједничке имовине у тренутку њеног настанка (Петрушић, 1995: 41).

Породичним законом је прописано да право на деобу имају супружници, њихови наследници и повериоци оног супружника из чије се посебне имовине нису могла намирити њихова потраживања.⁶⁶

„Право на деобу заједничке имовине је лично, неутуђиво и незастариво право субјектата заједничке имовине“ (Петрушић, 1995: 44).

По својој правној природи, право на деобу заједничке имовине је правна моћ,⁶⁷ преображајно право које по закону припада субјектима заједничке имовине (Петрушић, 1995: 44). Одрџање од овог права је без правне важности (Гамс, 1966: 98; Василић: 1995: 74).⁶⁸

Право на деобу заједничке имовине спада у групу тзв. укидајућих преображајних права.⁶⁹ Исто тако, право на деобу заједничке имовине припада и групи тзв. додирних преображајних права с обзиром на то да се настала правна промена посредно утиче на правну сферу трећих (Петрушић, 1995: 44).

⁶⁵ „Ствари које су брачни другови добили на поклон поводом венчања, представљају заједничку својину и припадају и једном и другом брачном другу.“ Пресуда Врховног суда Србије Рев.бр.2970/07 од 18.12.2007. године. *Билтен судске праксе Окружног суда у Нишу* бр. 28/2008.

⁶⁶ Члан 181 ПЗС.

⁶⁷ Под правном моћи подразумева се право одређеног лица да једностраном изјавом воље створи правни однос између себе и другог лица или да га садржински ближе одреди, измени или укине (Гамс, Ђуровић, 1991: 87).

⁶⁸ Ништав је сваки споразум којим би се један од супружника одрекао своје правне моћи да тражи деобу.

⁶⁹ Укидајућа права представљају највећи број преображајних права. Њиховим остваривањем укида се постојећи правни однос због чега се ова врста права назива и негативним преображајним правима.

С обзиром на то да је право на деобу заједничке имовине право супружника да својом изјавом воље изазове престанак режима заједничке имовине, то оно, по начину остваривања, припада врсти преображајних права која титулари остварују својим једностраним материјалним изјавама воље без учествовања суда. Једино у ситуацијама када међу њима дође до спора због несагласности у погледу начина деобе, спор решава надлежни суд (Петрушић, 1995: 45).

III. ПОСТУПАК ЗА ДЕОБУ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ

Када је реч о самом поступку деобе заједничке имовине супружника, могућа су два облика. Заједничка имовина супружника може бити подељена по споразуму супружника или судским путем. Супружници најчешће најпре покушају да мирним путем реше све међусобне несугласице, али када не успеју да сами реше сва спорна фактичка и правна питања поводом деобе заједничке имовине, јавља се потреба за асистенцијом суда (Петрушић, 1995: 57; Босиљчић, 1978: 841; Бабић, 2008: 123).

Пре него што почнемо са анализом споразумне и судске деобе, у наставку рада ћемо се најпре укратко осврнути на то како је поступак деобе заједничке имовине био регулисан у нашим раније важећим прописима.

1. Историјски осврт на поступак за деобу заједничке имовине

Историјски посматрано, развој поступка за деобу заједничке имовине кретао се упоредо са развојем имовинскоправних заједница чија се деоба остварује по правилима поступка за деобу. Развој друштвено-економских односа доводио је до промена већ постојећих имовинскоправних заједница, као и до престанка неких и настанка нових облика. Паралелно са развојем односа у имовинскоправним заједницама мењала су се и правила поступања у поступцима њихове деобе (Петрушић, 1995: 68).

Поступак за деобу почео је да се развија у времену када је држава прописала извесне формалности којих су субјекти морали да се придржавају приликом разврнућа имовинскоправних заједница.⁷⁰ Држава је на тај начин настојала да обезбеди ауторитет и постојаност поступака деобе који су извршени уз примену прописаних правила (Петрушић, 1995: 69).

Први пропис који је увео одредбе о заједничкој имовини брачних другова и њеној деоби био је *Основни закон о браку ФНРЈ из 1946. године*. Међутим, одредбе овог закона су биле малобројне и уопштене, те је регулисање многих питања било препуштено правној теорији и судској пракси. Уколико је било потребно извршити деобу заједничке имовине, а брачни другови нису могли да се споразумеју око висине њихових удела, о томе је одлучивао суд. Основни систем деобе заједничке имовине брачних другова била је деоба према доприносу сваког од њих у њеном стицању. Суд је при оцени величине доприноса брачних другова узимао у обзир све околности – зараду

⁷⁰ Ове формалности су се у почетку најчешће састојале у изговарању свечаних речи и вршењу свечаних гестова (Петрушић, 1995: 69).

сваког брачног друга, пружену помоћ једног брачног друга другоме, вођење домаћих послова, старање о одржавању имовине и сваки други облик рада и сарадње у управи, одржавању и повећању заједничке имовине (Гамс, 1966: 34).

Закон о имовинским односима брачних другова (ЗИОБД) из 1950. године је разликовао појам престанка заједничке имовине и појам деобе заједничке имовине. Заједничка имовина је престајала када би нестало бар један од елемената који чине заједничку имовину, док је под појмом деобе заједничке имовине подразумевао операцију којом се остварују последице престанка, тј. када се и имовинска маса⁷¹ бивше заједничке имовине подели међу брачним друговима. Кад је заједничка имовина престала, њену деобу могу тражити брачни другови, њихови наследници, као и поверилац брачног друга. Поделу имовине није било могуће тражити једино у невреме, тј. у тренутку ако би оба брачна друга или један од њих претрпео штету због деобе, а одлагање не би представљало већу штету за супружника који је тражио деобу. Брачни другови се нису могли одрећи своје правне моћи да траже деобу, али су могли споразумно да привремено одложе деобу (Гамс, 1966: 98). Када је заједничка имовина престала и одређен удео супружника по величини доприноса сваког од њих, деоба се спроводила у три фазе: најпре је спровођен обрачун међу имовинама⁷², потом утврђивана вредност предмета у имовинској маси⁷³ и најзад извршена деоба⁷⁴ (Гамс, 1966: 99-101).

Доношењем *Закона о парничном поступку 1957. године* деоба заједничке имовине брачних другова више није била предмет бракоразводних парница. Овај закон је предвиђао да се деоба врши у ванпарничном или парничном поступку одвојено од бракоразводне парнице, односно парнице за поништење брака, у зависности од тога да ли међу супружницима евентуално постоји неки спор око релевантних питања у вези са деобом (Гамс, 1966: 102-103).

⁷¹ Имовинском масом се називају све ствари које чине предмет имовине као целине, односно предмет права која сачињавају имовину (Ђуровић, Гамс, 1991: 156).

⁷² Члан 6 ЗИОБД предвиђао је да се при деоби заједничке имовине сваком брачном другу урачунава његов дуг који има према заједничкој имовини и исто тако се у посебну имовину урачунава оно шта заједничка имовина дугује посебној. Важила је претпоставка да ствар улази у заједничку имовину, а уколико брачни друг тврди супротно, на њему је терет доказивања. Међутим, ова претпоставка се није односила на ствари које служе личној употреби брачног друга.

⁷³ Вредност ствари и других имовинских предмета из састава заједничке имовине процењују се у тренутку престанка заједничке имовине. Евентуално би требало узети већу вредност уколико је брачни друг ствари држао противправно и отуђио без пристанка другог. Уколико се променила вредност неке ствари између тренутка када је ушла у имовину и тренутка када се враћа, узима се вредност у тренутку враћања али по стању ствари у тренутку када је ушла у имовину из које се враћа.

⁷⁴ За спровођење деобе првенствено је меродаван споразум брачних другова, а уколико до споразума не дође, суд мора да одређује уделе и спроводи деобу.

Закон о браку и породичним односима (ЗБПО) из 1980. године је предвиђао да се заједничка имовина може делити у току брака када постоји заједница живота⁷⁵, затим када је заједница живота престала, као и када је брак разведен (Цвејић-Јанчић, 2001: 145-146; Петровић-Радосављевић, 2006: 284). Деоба заједничке имовине се током трајања брака, без обзира да ли постоји заједница живота брачних другова, могла у свако доба поделити споразумно. Овај споразум је морао бити сачињен у писменој форми⁷⁶ и њиме су могли одредити уделе у заједничкој имовини (Петровић-Радосављевић, 2006: 284). Поред брачних другова, деобу у току брака може тражити поверилац брачног друга који није могао да наплати своје потраживање из посебне имовине дужника. ЗБПО је такође предвиђао да уколико је на опредељеном делу брачног друга у заједничкој имовини у извршном поступку правноснажно одређена продаја, други брачни друг има право прече куповине тог дела⁷⁷ (Босиљчић, 1980: 28).

ЗБПО је задржао систем деобе заједничке имовине према доприносу брачних другова у њеном стицању,⁷⁸ као и правило да се узимају у обзир сви видови њихових доприноса.⁷⁹ Међутим, овај закон је увео и новину предвиђајући могућност примене критеријума деобе на једнаке делове (Цвејић-Јанчић, 2001: 142; Петровић-Радосављевић, 2006: 284-285; Василић, 1995: 85).

У току деобе пред судом потребно је, пре свега, утврдити састав заједничке имовине, односно одвојити посебну имовину од заједничке. При деоби заједничке имовине сваком брачном другу урачунаће се у његов део оно што дугује заједничкој имовини.⁸⁰ Брачни друг потом може да захтева да се у његов део првенствено унесу предмети заједничке имовине који служе за вршење његовог заната или занимања.⁸¹ Уколико је, пак, вредност тих ствари несразмерно велика у односу на вредност целокупне заједничке имовине, извршиће се деоба и тих ствари, осим ако брачни друг

⁷⁵ С тим да имовина коју брачни другови стекну након деобе радом у току постојања брачне заједнице поново улази у њихову заједничку имовину. Брачни другови немају могућност да искључе дејство правила да заједничка имовина изнова настаје.

⁷⁶ Иако ЗБПО пуноважност споразума условљава писменом формом са потписом оба супружника, закон не захтева и да споразум буде оверен од стране суда.

⁷⁷ Члан 337 ЗБПО.

⁷⁸ Удео брачних другова у заједничкој имовини одређује се у истој сразмери у свим стварима и правима у заједничкој имовини према стању ствари односно права у моменту престанка брачне заједнице и према укупном доприносу за време трајања заједнице. Међутим, може се одредити да удео једног брачног друга буде већи у појединој ствари или праву од удела који том брачном другу припада на осталим деловима заједничке имовине уколико је та ствар или право економски самостално у односу на остале ствари и права у заједничкој имовини и ако је брачни друг у стицању те ствари односно права учествовао у значајнијем обиму и приходима од своје посебне имовине (Цвејић-Јанчић, 2001: 143; Петровић-Радосављевић, 2006: 285; Василић, 1995: 85).

⁷⁹ Члан 328/2 ЗБПО.

⁸⁰ Члан 331/1 ЗБПО.

⁸¹ Члан 331/2 ЗБПО.

коме те ствари треба да припадну, не обезбеди другом брачном другу исплату одговарајуће вредности или не уступи друге ствари одговарајуће или приближне вредности.⁸²

Посебан третман приликом деобе предвиђен је и за предмете који служе искључиво за личну употребу брачних другова. Уколико вредност ових ствари није несразмерно велика у односу на вредност целокупне заједничке имовине или у односу на вредност предмета који служе за личну употребу другог брачног друга, тако издвојени предмети се неће урачунавати у удео тог брачног друга (Цвејић-Јанчић, 2001: 144). Поред тога, посебан третман уживају и ствари које припадају њиховом детету или су намењене његовој непосредној употреби. По правилу, такве ствари се додељују брачном другу коме је поверено заједничко дете на чување и васпитање и не урачунавају се у удео брачног друга у заједничкој имовини, осим уколико је вредност тих ствари несразмерно велика у односу на вредност целокупне заједничке имовине (Василић, 1995: 86). Уколико би то био случај, брачни друг је имао право да тражи одговарајући удео у осталим стварима из заједничке имовине, а ако вредност тих ствари није довољна, да му се исплати разлика у новцу (Цвејић-Јанчић, 2001: 145-146; Ковачек-Станић, 2004: 174).⁸³

Закон је прописивао низ правила која су се могла применити искључиво ако је деоби заједничке имовине претходио одвојени живот брачних другова. Нпр. сваки од брачних другова може захтевати да се покретне ствари које представљају заједничку имовину доделе на име удела брачном другу који је те ствари задржао после прекида заједница живота и био у њиховој мирној државини најмање три године. Тада би други брачни друг могао да захтева да му се у осталим покретним стварима досуди одговарајући удео, а ако вредност тих ствари није довољна, има право на исплату разлике у новцу (Цвејић-Јанчић, 2001: 144-145; Митић, 1981: 71).

ЗБПО је такође предвиђао могућност да удео једног брачног друга буде исплаћен у виду новчане накнаде у вредности удела у случају када је удео једног брачног друга у заједничкој имовини несразмерно мањи од удела другог брачног друга, а један од њих је поставио такав захтев (Цвејић-Јанчић, 2001: 145; Петровић-Радосављевић, 2006: 285).

⁸² Члан 331/3 ЗБПО.

⁸³ Уколико би, пак, дошло до промене одлуке о поверавању детета и дете било поверено другом брачном другу који је добио већи удео у заједничкој имовини јер му нису урачунате ствари које служе само детету, може се тражити ревизија извршене деобе заједничке имовине и тражити накнада за вредност дечије имовине или за доделу неке друге ствари која је чинила заједничку имовину.

У наставку рада биће детаљније објашњене одредбе о начинима деобе према данас важећем Породичном закону, са чијом применом се почело 2005. године.

2. Споразумна деоба

Споразум о деоби заједничке имовине представља пуноважан уговор о деоби имовине, у смислу одредбе члана 179 ПЗС, који се закључује у облику јавнобележнички солемнизоване исправе, а деоба се у смислу одредбе члана 178 ПЗС може вршити за време трајања брака и после његовог престанка.

Предмет споразума о деоби представља имовина коју супружници поседују у моменту деобе. У случају да се споразум супружника о деоби односи на њихову будућу имовину, онда је реч о брачном уговору којим се укида режим заједничке имовине (Поњавић, 2007: 361). Према одредбама раније важећег ЗБПО овакав споразум не би био правно ваљан, јер сходно ЗБПО није било дозвољено отклонити обавезност режима заједничке имовине (Шовић, 1988: 37).

Споразумна деоба заједничке имовине супружника представља начин деобе који је, по правилу, најбољи за супружнике. С обзиром на то да су заједнички учествовали у стицању имовине, они најбоље знају како је треба поделити (Поњавић, 2007: 360). У случају споразумног развода брака неопходно је да се супружници сложе око свих важних питања која су за развод обично везана, што свакако укључује и питање деобе заједничке имовине, те је споразум о деоби заједничке имовине обавезан и саставни део споразума о разводу (Поњавић, 2007: 153). Споразум о деоби имовине може бити саставни део споразума о разводу, али може постојати и у виду посебног споразума који супружници прилажу уз предлог за споразумни развод брака (Китановић, 2011: 94).

Приликом сачињавања споразума, супружници су слободни да деобу имовине изврше у складу са њиховим потребама и жељама, па тако могу постићи и споразум да једном од њих припадне већи удео у имовини. Мотив за ово, на пример, може бити чињеница да су деца поверена управо оном супружнику који је на основу споразума добио знатно већи део заједничке имовине. Из овог разлога овакав споразум се не би могао успешно побијати ако би један од супружника истицао да је добио мање од половине од свог стварног удела (Поњавић, 2007: 361). Супружници, дакле, заједничку имовину не морају поделити на једнаке делове нити су су дужни да воде рачуна о доприносу сваког од њих у стицању заједничке имовине (Китановић, 2011: 94). Они могу поделити имовину са утврђеним сувласничким уделима (нпр. $1/3 - 2/3$ или 30%-70%) или реално, спроводећи физичку деобу. Супружници се могу договорити да сву

заједничку имовину продају и новац поделе или да заједничка имовина припадне једном супружнику, а да други добије накнаду у новцу (Поњавић, 2007: 361; Драшкић, 2005: 418; Рашовић, 1985: 3).

Уколико супружници споразумно деле заједничку имовину у оквиру бракоразводне парнице, споразум који задовољава формалне законске критеријуме суд уноси у изреку пресуде без преиспитивања његове садржине (Поњавић, 2007: 155). Ипак, суд може да интервенише и преиспита околности закључења споразума уколико нађе да је споразум у супротности са принудним прописима (Стаменковић, 1981: 79).

Супружници могу споразумно поделити њихову заједничку имовину и у току брака (Поњавић, 2007: 360; Цвејић-Јанчић, 2001: 146). Споразум о подели заједничке имовине мора бити сачињен у писменој форми и оверен од стране јавног бележника.⁸⁴

3. Судска деоба

Супружници могу доћи у ситуацију да деле заједничку имовину приликом развода, али и током трајања заједнице ако један од супружника то затражи. Уколико при том не успеју да се договоре, деобу заједничке имовине извршиће суд (Ковачек-Станић, 2007: 116; Поњавић, 2007: 361; Цвејић-Јанчић, 2001: 142).

Да би суд могао правноснажно да одлучи о истакнутом захтеву супружника за деобу заједничке имовине, нужно је да суд буде стварно и месно надлежан за поступање, као и да поступа у законом предвиђеном саставу. Уколико је у питању деоба имовине са елементом иностраности, суд има право и дужност да поступа једино уколико је овлашћен на то правилима о међународној надлежности (Петрушић, 1995: 172).

3.1. Деоба заједничке имовине супружника у парничном поступку

Деоба заједничке имовине супружника може да буде извршена у парничном или ванпарничном поступку зависно од проблема који је потребно решити.

Парнични поступак, као метод пружања правне заштите у правним стварима које се тичу деобе, примењује се у оним правним стварима деобе када међу супружницима постоји неизвесност и несагласност о томе шта чини заједничку имовину и који аликвотни део права из састава заједничке имовине припада сваком од супружника (Петрушић, 1995: 64).

⁸⁴ Члан 179 став 2 ПЗС.

У случају развода по тужби, ако о деоби не постоји пуна сагласност брачних партнера, деоба њихове имовине се издваја у посебан поступак који даље тече независно од тока бракоразводне парнице. Уколико, пак, деоба заједничке имовине уопште није била предмет бракоразводног поступка, супружници могу покренути посебну парницу ради евентуалне деобе.⁸⁵

Оно што је битно у вези са овим поступцима јесте чињеница да се удели супружника у заједничкој имовини утврђују у односу на целокупну заједничку имовину, а не у односу на одређене поједине ствари из њеног састава. Ово, пак, не искључује могућност да супружници у парничном поступку затраже деобу једног дела заједничке имовине уколико су у односу на остатак претходно постигли споразум о деоби (Шовић, 1988: 27). Судија Шовић такође скреће пажњу и на то да супружник тужбом за деобу заједничке имовине не може истицати алтеративни тужбени захтев да му други супружник по обављеној деоби преда утврђени удео или да му исплати њихову противвредност (Шовић, 1988: 27), што обајшњава чињеницом да доприноси супружника у стицању имовине имају за последицу да та имовина добија карактер заједничке имовине, али да тиме не настаје и њихова обавеза да другом супружнику исплате одговарајућу вредност у новцу (Шовић, 1988: 28). Међутим, уколико супружник од кога се захтева исплата новчане противвредности, изричито пристане да је исплати, то овако постављеном тужбеном захтеву даје карактер факултативности.⁸⁶ Супружник може захтевати накнаду у новцу једино уколико је његов допринос несразмерно мањи када се, поред доприноса супружника, узима у обзир и вредност целокупне заједничке имовине (Шовић, 1988: 28; Дедијер, 1987: 1428).

Поред тога што се у парничном поступку решава спор о саставу и величини удела супружника у заједничкој имовини, у парници се исто тако врши деоба заједничке имовине како би се намирило потраживање повериоца једног од супружника (Петрушић, 1995: 64), као и када међу наследницима преминулог супружника постоји спор у вези са саставом заједничке имовине и обимом права који му је припадао (Петрушић, 1995: 65).

⁸⁵ Пресуда Округног суда у Београду Гж.бр.12208/96 од 31.12.1996. године. Преузето 10.09.2016. године. http://www.poslovnibiro.rs/files/File/SUDKSA_PRAKSA/3.1.5.%20PORODICNO%20PRAVO.pdf.

⁸⁶ „Врховни суд налази да захтев тужиље за исплату и противвредности предметних ствари није постављен као алтернативно овлашћење сходно одредбама члана 327 ЗПП, већ као факултативна облигација, па је суд дужан да утврди вредност ових ствари, а затим одлучи о предаји односно исплати њихове противвредности.“ Пресуда Врховног суда Рев.бр.1457/86 од 01.10.1986. године, цит. по Дедијер: 1987: 1428.

3.2. Деоба заједничке имовине супружника у ванпарничном поступку

Са друге стране, ванпарнични поступак је редовни пут правне заштите када је потребно да суд одлучи о деоби и начину деобе заједничког објекта права својине (једне или више ствари које чине заједничку имовинску масу). Док се у парничном поступку пружа правна заштита остваривању самог права својине, то се у ванпарничном поступку остварује право на деобу заједничке имовине (Петрушић, 1995: 65).

Судска деоба заједничке имовине супружника спроводи се према правилима ванпарничног поступка уколико између супружника постоји сагласност о висини удела у заједничкој имовини или када је пресудом у парничном поступку претходно утврђен удео сваког од супружника, али нема сагласности у погледу деобе и начина деобе. Тако се нпр. ванпарнични поступак деобе покреће када постоји потреба да се одлучи о деоби и начину деобе једне сувласничке ствари, као и када постоји потреба да се одлучи о деоби већег броја објеката из састава заједничке имовинске масе (Петрушић, 1995: 65).

Међутим, уколико суд у току поступка утврди да је међу заједничарима спорно право на ствари које су предмет деобе или право на имовину, удео у заједничким стварима, односно имовини, односно уколико је као спорно појави питање које ствари и/или права улазе у заједничку имовину, ванпарнични суд има експлицитно законско овлашћење да поступак прекине и предлагача упути да у одређеном року покрене парницу у којој ће бити решена ова спорна питања. Уколико предлагач кога је суд упутио на парницу, у остављеном року не покрене поступак, сматраће се да је повукао предлог⁸⁷ (Василић, 1995: 77). По правноснажном окончању парничног поступка прекинути ванпарнични поступак се наставља како би се обавила деоба (Василић, 1995: 80).

На основу изложеног проистиче да се у судском поступку деобе постављају као релевантна следећа питања: утврђивање састава заједничке имовине, утврђивање удела супружника у заједничкој имовини, начин деобе, као и питање посебног правног режима за поједине ствари у поступку деобе.

3.3. Утврђивање састава заједничке имовине

Како би суд спровео деобу заједничке имовине, потребно је да најпре утврди њен састав. Уколико супружници нису сагласни у вези са тим шта чини садржину њихове

⁸⁷ Члан 150 ЗВП.

заједничке имовине, потребно је да то утврди суд. Ради утврђења састава заједничке имовине суд ће првенствено из целокупне имовинске масе издвојити посебну имовину супружника (Поњавић, 2007: 362; Тасић, 1967: 14). Уколико се ствари из посебне имовине супружника могу индивидуално одредити, вратиће се супружнику чије су власништво, а уколико то из неког разлога не буде могуће, надокнадиће се њихова вредност, према ценама у време пресуђења. Уколико је, пак, супружник своју посебну имовину утрошио за стицање заједничке имовине, рачунаће се као његов допринос у стицању заједничке имовине. Уколико је међу супружницима спорно да ли извесна ствар спада у заједничку или посебну имовину важи претпоставка да улази у заједничку имовину, а супружник који тврди супротно носи терет доказивања те тврдње (Поњавић, 2007: 362).

Након што је извршено одвајање посебне имовине супружника, потребно је извршити обрачун активе и пасиве заједничке имовине супружника, као и обрачун између заједничке имовине и посебних имовина супружника из разлога што сами супружници могу полагати право на извесну накнаду из заједничке имовине, а исто тако јој могу и дуговати исту (Поњавић, 2007: 362; Босиљчић, 1978: 841). Потом се приступа процени вредности заједничке имовине. Као меродавна вредност узима се вредност имовине у моменту престанка заједнице живота супружника. Ако се деоба врши у току трајања заједнице живота, вредност имовине се процењујује у моменту подношења захтева за деобу (Поњавић, 2007: 362). Уколико је дошло до увећања заједничке имовине по престанку заједнице живота у браку, сваки од супружника стиче облигацино право на тој увећаној вредности сразмерно свом доприносу⁸⁸ (Панов, 2011: 137).

Након извршених свих потребних одвајања и обрачуна, суд доноси одлуку о подели имовине на једнаке делове, односно према доприносу у њеном стицању ако су супружници истакли такав захтев (Поњавић, 2007: 362; Ковачек-Станић, 2007: 116). Од тог момента престаје да постоји заједничка имовина између супружника и они постају сувласници односно саповериоци са одређеним уделом заједничкој имовини. Удели су по правилу једнаки (50-50%), али могу бити и неједнаки (нпр. 70-30%) ако је тако одређен допринос у стицању заједничке имовине (Поњавић, 2007: 362).

⁸⁸ Сходно члану 175 ПЗС, супружник који је увећао вредност заједничке имовине након престанка заједничког живота у браку има право на потраживање у новцу, односно право на удео у увећаној вредности сразмерно свом доприносу.

3.4. Критеријуми деобе

Критеријуми деобе могу бити различити. Према раније важећем ЗБПО главни критеријем деобе заједничке имовине супружника била је деоба према доприносу сваког супружника у њеном стицању где полазило се од правила „свакоме према раду“. Суд је био у обавези да измери допринос, тј. количину уложеног рада супружника у заједничку имовину, при том узимајући у обзир рад у свим његовим облицима (Поњавић, 2007: 361; Цвејић-Јанчић, 2001: 142). Пракса је показала да овакав принцип поделе није био практичан, нарочито у ситуацијама када је заједница живота трајала дуги низ година, јер су судски поступци трајали дуго и нису били нимало јефтини (Поњавић, 2007: 361; Тасић, 1967: 15).

Стога је Породични закон прописао потпуну равноправност супружника у браку⁸⁹ и предвидео правило да се заједничка имовина супружника дели на једнаке делове.⁹⁰ Разлог томе јесте чињеница да је брак, пре свега, емоционална заједница двоје људи, а потом и имовинска, на чијем развоју обично оба супружника равномерно доприносе, на посредан или непосредан начин. Увођењем оваквог система деобе заједничке имовине уклоњена је потреба за доказивањем величине доприноса супружника у сваком судском поступку, те се применом мерила једнакости доприноса ови поступци могу знатно брже окончати (Поњавић, 2007: 361).

3.5. Начин деобе

Наведена подела заједничке имовине на једнаке делове важи као претпоставка. Друга опција која постоји у нашем праву јесте деоба заједничке имовине сходно доприносу сваког од супружника у стицању исте.

Уколико супружник није задовољан поделом на једнаке делове, може захтевати да се утврди његов већи удео у заједничкој имовини, али је при том у обавези да то и докаже. Већи удео у стицању заједничке имовине зависи од остварених прихода супружника, али се поред тога узимају у обзир и друге околности, као што је вођење послова у домаћинству, старање о деци, старање о имовини и томе слично. Приликом деобе заједничке имовине утврђиваће се доприноси супружника у њеном стицању једино ако је супружник истакао захтев за утврђивање његовог већег удела. Већи удео у стицању заједничке имовине утврђиваће се у истој сразмери за сва права и обавезе које

⁸⁹ Члан 3 став 3 ПЗС.

⁹⁰ Члан 180 став 2 ПЗС.

улазе у састав заједничке имовине у тренутку престанка заједнице живота у браку. Могуће је и одступање од овог правила тако што ће се тражити већи удео у стицању само појединог права из заједничке имовине, те ће се утврђивати допринос супружника у стицању само тог права, а не у стицању целокупне заједничке имовине (Поњавић, 2007: 361-362; Ковачек-Станић, 2007: 116; Драшкић, 2005: 419; Босиљчић, 1978: 841).

Како би се одредио већи удео једног од супружника у појединој ствари или праву у односу на удео који том супружнику припада на осталим деловима заједничке имовине, потребно је да буду кумулативно испуњени следећи услови:

- да је ствар или право на којима је одређен већи удео једног супружника економски самостално у односу на остале ствари и права у имовини и

- да је супружник у стицању те ствари, односно права у значајнијем обиму учествовао приходима од своје посебне имовине⁹¹ (Поњавић, 2007: 362; Драшкић, 2005: 419-420).

Уколико је један супружник, након престанка заједнице живота, улагањима у заједничку имовину увећао вредност ствари из заједничке имовине, може захтевати да му други супружник надокнади део нужних трошкова сразмерно његовом уделу у ствари (Цвејић-Јанчић, 2001: 143; Панов, 2011: 137).

3.6. Посебан правни режим појединих ствари из састава заједничке имовине супружника

Одређене ствари из састава заједничке имовине имају посебан правни режим. У поступку деобе заједничке имовине супружника поједине ствари се, на захтев супружника, издвајају из заједничке имовине и додељују у искључиву својину једном од њих (Поњавић, 2007: 363; Драшкић, 2005: 420). Разлог томе јесте постојање неког основа због ког те ствари припадају једном супружнику, те је и законодавац је предвидео посебна правила која се на њих односе, а ради се о стварима за личну употребу, стварима намењеним деци, стварима за професионалну делатност и предметима домаћинства (Поњавић, 2007: 363; Ковачек-Станић, 2007: 116-117; Драшкић, 2005: 420).

(1) Ствари за личну употребу једног супружника припадају му у искључиву својину без урачунавања у његов удео. Међутим, ови издвојени предмети урачунаваће се у његов удео у заједничкој имовини уколико је њихова вредност несразмерно велика

⁹¹ Члан 180 став 5 ПЗС

у односу на вредност ствари за личну употребу другог супружника и у односу на вредност целокупне заједничке имовине (Поњавић, 2007: 363; Ковачек-Станић, 2007: 116-117; Драшкић, 2005: 420-421).

У питању су нпр. одевни предмети, обућа, накит мање вредности и сл. Уколико је реч о стварима несразмерно велике вредности у односу на вредност целокупне заједничке имовине⁹² и у односу на вредност ствари за личну употребу другог супружника, оне припадају у искључиву својину супружнику, али с тим што се урачунавају у његов удео у заједничкој имовини.⁹³

(2) Ствари намењене детету, без обзира на њихову вредност, припадају у искључиву својину супружнику који врши родитељско право без урачунавања у његов удео.⁹⁴ Ако родитељи заједно врше родитељско право, над стварима намењеним детету имају право заједничке својине и остају заједничари са неопредељеним уделима. Овим је у односу на Закон о браку и породичним односима измењено правило да се ствари намењене детету несразмерне вредности урачунавају у удео родитеља који врши родитељско право (Поњавић, 2007: 363; Ковачек Станић, 2007: 117; Драшкић, 2005: 421-422).

(3) Ствари за вршење заната или занимања једног супружника припадају му у искључиву својину са урачунавањем у његов удео.⁹⁵

Како је према сада важећем Породичном закону ирелевантна вредност ових ствари при процени да ли се урачунавају супружнику у његов удео или не, то се може јавити проблем ако је вредност ових ствари већа од вредности удела који му у случају деобе припада, те се поставља питање намирења другог супружника до вредности његовог удела. У том случају је прихватљиво решење да он буде подмирен исплатом одређеног износа или уступањем ствари одређене вредности из посебне имовине супружника коме су ствари за обављање заната или занимања додељене (Поњавић, 2007: 363-364; Драшкић, 2005: 422).

(4) Предмети домаћинства на којима један супружник након престанка заједнице живота у браку има мирну државину у трајању од најмање три године припадају му у искључиву својину са урачунавањем у његов удео⁹⁶ (Поњавић, 2007: 364; Ковачек-Станић, 2007: 117; Драшкић, 2005: 422). У том случају, други супружник има право да

⁹² Под целокупном вредношћу заједничке имовине подразумева се вредност њене активе, тј. вредност имовине по одбитку дугова и посебних имовина оба супружника.

⁹³ Члан 182 ПЗС.

⁹⁴ Члан 183 ПЗС.

⁹⁵ Члан 184 ПЗС.

⁹⁶ Члан 185 ПЗС.

му се у осталим покретним стварима досуди одговарајући удео, односно може тражити исплату разлике у вредности покретних ствари које су по том основу припале другом супружнику (Панов, 2011: 138; Драшкић, 2005: 422).

3.7. Одлука о начину деобе имовине

Након што су утврђени удели супружника у стицању заједничке имовине и утврђена њена вредност, приступа се додељивању ствари и права из деобе масе у својину и државину супружницима сходно њиховом споразуму, односно у складу са судском одлуком. Уколико је могуће, првенствено се спроводи физичка деоба, а ако није могућа, спроводи се цивилна деоба.

Супружници могу након доношења одлуке о утврђеним сувласничким односно суповерилачким уделима сами спровести физичку деобу ствари и права. Ако се не могу споразумети како деобу спровести, то ће учинити суд тако што ће одређене ствари доделити у својину и државину сваком супружнику понаособ (Поњавић, 2007: 362).

По правилу, дељива ствар ће бити подељена према уделу супружника без нарочитих потешкоћа (нпр. новац), а недељиве ствари могу бити подељене тако што ће једном припасти једна ствар из заједничке имовине, а другом неку другу ствар или више ствари до одговарајуће вредности. Деоба се може извршити и тако што ће супружници постати сувласници на појединим деловима заједничке имовине (Цвејић-Јанчић, 2001: 144).

Ако није могуће спровести физичку деобу, приступиће се цивилној деоби заједничке имовине, тј. суд ће донети решење којим одређује деобу заједничке непокретности странака јавном продајом и то поделом новца сразмерно њиховим сувласничким уделима.⁹⁷

3.8. Правни лекови

Првостепени поступак за деобу заједничке имовине окончава се достављањем решења, односно пресуде супружницима. Након тога, супружник који је незадовољан

⁹⁷ „Цивилна деоба непокретности - јавном продајом врши се по правилима извршног поступка на основу извршне исправе донесене у ванпарничном поступку, којом је утврђена немогућност физичке деобе непокретности и одређено да ће се деоба заједничке ствари извршити јавном продајом “ Закључак усвојен на седници Грађанског одељења Врховног касационог суда 13.09.2010. године, преузето 20.10.2015.

<http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Zaklju%C4%8Dak%20o%20pravilima%20postupka%20civilne%20deobe%20nepokretnosti.pdf>

одлуком и сматра да је неправилна, има право на правни лек. У току другостепеног поступка суд ће отклонити евентуалну неправилност насталу у првостепеном поступку и неправилност одлуке. Супружници на првостепену одлуку могу уложити редовне и ванредне правне лекове (Петрушић, 1995: 371).

Редовни правни лекови које странке могу уложити јесу жалба и предлог за враћање у пређашње стање, док су ванредни правни лекови⁹⁸: предлог за понављање поступка, ревизија, захтев за преиспитивање правноснажне пресуде, предлог за враћање у пређашње стање, као и неблаговремена жалба, која представља правно средство карактеристично за ванпарнични поступак.

Жалба је у поступку за деобу заједничке имовине неограничен⁹⁹, суспензиван¹⁰⁰, деволутиван и ремостративан правни лек¹⁰¹ (Петрушић, 1995: 379).

У својој докторској дисертацији проф. Петрушић је указала на проблем који у пракси ствара побијање решења о деоби донетог на основу споразума странака. Како из члана 152 ЗВП недвомислено произлази да постојање споразума странака о деоби и

⁹⁸ Чињеница да је судска одлука којом се позитивно решава деоба заједничке имовине конститутивног карактера и да са њеном правноснажношћу наступа и тражена правна промена – престанак имовинскоправне заједнице између супружника која више не може бити успостављена, упућује на закључак да би се ванредни правни лекови могли сматрати беспредметним. Међутим, како део одлуке о деоби којим је суд одлучио о последицама деобе има обележје кондемпнаторне одлуке, може се закључити да суд у поступку по ванредном правном леку не може изменити одлуку о деоби у делу којим је утврђен престанак имовинскоправне заједнице, али може изменити део одлуке којим су утврђене последице њеног престанка (Петрушић, 1995: 391-394).

⁹⁹ Може се изјавити због материјалноправне, материјалне и процесноправне неправилности побијане одлуке (Станковић, 2007: 63).

¹⁰⁰ Члан 20 ЗВП предвиђа да жалба задржава извршење решења, ако овим или другим законом није друкчије одређено или ако суд друкчије не одлучи. На овај начин је законодавац оставио суду могућност да из важних разлога може да одлучи да жалба не задржава извршење решења. Проф. Петрушић сматра да би примену овог правила требало искључити у поступку деобе заједничке имовине у ванпарничном поступку, пре свега, због тога што је овај поступак изграђен на начелу диспозиције, а исто тако имајући у виду и чињеницу да је циљ поступка престанак имовинскоправне заједнице који се остварује једино поделом заједничке имовине, којој не би требало приступити пре него што судска одлука постане правноснажна, а како извршењем одлуке о деоби супружници стичу могућност да располажу својим уделима, то постоји опасност да се после евентуалног укидања одлуке о деоби од стране другостепеног органа правни односи супружника фактички не могу вратити у стање у коме су се налазили пре извршења одлуке. У случају да суд одреди деобу продајом ствари, продаји не би требало приступити пре правноснажности одлуке, јер би у супротном улагање правног лека против одлуке о цивилној деоби изгубило сваки смисао (Петрушић, 1995: 377).

¹⁰¹ Првостепени суд може сам новим решењем преиначити или укинути своје раније решење ако се тиме не вређају права других учесника која се заснивају на том решењу. Ако првостепени суд то не учини, жалбу заједно са списима предмета доставља другостепеном суду на решавање, без обзира да ли је жалба благовремено поднета (Станковић, 2007: 4). Ремостративни карактер жалбе је последица околности да је у жалбеном поступку допуштено изношење нових чињеница и нових доказа, а на такав карактер жалбе утичу и разлози економичности, ефикасности и целисходности (Петрушић, 1995: 379). Како поступак деобе спада у групу интензивних ванпарничних поступака, јасно је да је усвајање жалбе у корист једне странке увек на штету друге, па је у пракси реткост да првостепени суд сам укида или мења своју одлуку, већ о жалбама одлучује другостепени суд (Петрушић, 1995: 381).

начину деобе до кога је дошло у току поступка представља повод да суд дефинитивно обустави поступак, поједини судови у том случају ипак доносе мериторно решење о деоби засновано на самом споразуму супружника. Међутим, како се у пракси догађа да један од супружника изјави жалбу против такве одлуке, у судској пракси се поставило питање њене допуштеност. Иако се несумњиво свака мериторна судска одлука може побијати жалбом, која представља уставно право сваког појединца, проф. Петрушић истиче да се у оваквим ситуацијама јављају два проблема у погледу њиховог побијања. Први проблем јесте непостојање било каквих законских ограничења у погледу разлога побијања такве одлуке, па се јављају ситуације у којима се ова решења побијају и због материјалне и материјалноправне неправилности, иако је заиста мало вероватно да су утицали на законитост одлуке. Садржина решења донетог на основу споразума странака непосредно је одређена располагањем странака што ослобађа суд дужности да утврђује чињенично стање и да на то чињенично стање примењује правну норму, чиме је искључена могућност настанка ових неправилности. Стога, по мишљењу проф. Петрушић, не би требало допустити могућност да се у жалби против одлуке о деоби донете на основу споразума странака, супружник позива на погрешно или непотпуно утврђено чињенично стање или на погрешну примену материјалног права, због тога што је суд једино одговоран за правилну примену процесног права, па би и жалбене разлоге требало ограничити само на процесне повреде (Петрушић, 1995: 382-384).

Проф. Петрушић такође указује на ситуације када суд донесе решење о деоби засновано на споразуму странака до чијег је закључења дошло под утицајем заблуде, принуде или преваре. Проф. Петрушић сматра, а са овим ставом је сагласан и аутор рада, да треба пружити могућност странци, чија је изјава заснована на мани воље, да побија одлуку засновану на тако постигнутом споразуму. Међутим, ни ЗВП ни ЗПП не предвиђају могућност да се мериторна одлука напада због недостатака у вољи, јер имајући у виду да законодавац није ни предвидео могућност доношења решења о деоби заснованог на споразуму странака, увођење овог посебног жалбеног разлога није било потребно. Како се у судској пракси ипак јављају оваква решења, намеће се и питање како поступити кад странка уложи жалбу на решење наводећи да је споразум постигнут услед постојања мана воље (Петрушић, 1995: 383).

У судској пракси постоји схватање да предмет побијања треба да буде сам споразум супружника. Међутим, с обзиром на то да суд доноси решење о деоби засновано на споразуму странака о деоби и начину деобе, у том случају је споразум био само основ за доношење решења о деоби, због чега би само решење требало да буде

предмет побијања. На основу овога проф. Петрушић је дошла до закључка да је питање побијања решења донетог на основу споразума постигнутог уз постојање мане воље остало нерешено. Како ЗПП, чије се одредбе сходно примењују и у ванпарничном поступку, не предвиђа могућност доношења пресуде на основу поравнања, то компликује могућност побијања решења из наведеног разлога (Петрушић, 1995: 383-384).

Неблаговремена жалба у ванпарничном поступку представља ванредни правни лек који се може изјавити само ако постоје важни разлози и ако се тиме не вређају права других лица која се заснивају на том решењу.¹⁰² Разлози за побијање решења су исти због којих се може изјавити и жалба као редовни правни лек. Уколико првостепени суд прими неблаговремену жалбу, најпре преиспитује њену допуштеност и да ли постоје услови за њено изјављивање. Уколико су услови испуњени, првостепени суд може изменити првостепену одлуку, а уколико процени да нису испуњени услови за њену измену, неблаговремену жалбу са свим списима доставља другостепеном суду на одлучивање (Станковић, 2007: 66).

Предлог за враћање у пређашње стање може имати карактер и редовног и ванредног правног лека у зависности од тога да ли је одлука донета због пропуштања постала правноснажна или не. Овај правни лек није нормиран у ванпарничном процесном праву, па се на њега сходно примењују одредбе ЗПП.

Предлог за понављање поступка спада у ванредне правне лекове који у низу случајева није допуштен. ЗВП прописује да предлог за понављање поступка није допуштен против решења којим је ванпарнични поступак правноснажно завршен уколико је учеснику овим или другим законом признато право да свој захтев, о коме је одлучено решењем, остварује у парничном поступку или у поступку пред управним органом.¹⁰³ Како се по правноснажности решења о деоби и начину деобе не може поново одлучивати у парничном нити у управном поступку, може се закључити да је у правним стварима деобе овај правни лек допуштен (Петрушић, 1995: 396).

Сви законом предвиђени разлози за изјављивање овог правног лека могу се сврстати у четири групе: битне повреде одредаба поступка, противправне радње учесника у поступку (кривична дела), нове чињенице и нови докази и повреде људских права и основних слобода (Станковић, 2010: 521-523).

¹⁰² Члан 21 став 3 ЗВП

¹⁰³ Члан 29 став 2 ЗВП.

Ревизија је ванредни правни лек који се изјављује против правноснажно другостепеног решења којим је мериторно одлучено о захтеву за деобу, као и против правноснажних другостепених процесних решења којима је другостепени поступак за деобу правноснажно завршен.¹⁰⁴ О ревизији одлучује Врховни касациони суд¹⁰⁵ Услов за изјављивање ревизије јесте вредност предмета у износу од најмање 40.000 евра.¹⁰⁶ Ревизија се може изјавити због одређених битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права¹⁰⁷ и није допуштена против одлука против којих није била изјављена жалба. (Станковић, 2010: 325).

Захтев за преиспитивање правноснажне пресуде донете у другом степену Републички јавни тужилац може да поднесе Врховном касационом суду уколико је правноснажном пресудом повређен закон на штету јавног интереса.¹⁰⁸ Овај ванредни правни лек је предвиђен само ЗПП, али се ове одредбе примењују и у ванпарничним поступцима деобе (Петрушић, 1995: 409).

3.9. Принудно извршење одлуке о деоби заједничке имовине

Постојање пресуде којом је утврђен удео сваког од супружника не значи да је у тренутку ступања на правну снагу те одлуке аутоматски дошло и до стварне промене у фактичким односима супружника. Уколико супружници не предузму радње које су потребне да се фактичко стање усагласи са донетом судском одлуком, јавља се потреба за њеним принудним извршењем (Петрушић, 1995: 66).

Скуп свих извршних радњи које се предузимају ради принудног извршења одлуке деобе којом је одређена физичка или цивилна деоба ствари чини посебно средство извршења ради намирања неновчаног потраживања прописано Законом о извршењу и обезбеђењу.¹⁰⁹

Могућност више различитих начина деобе условљава и различиту садржину одлука о деоби. Зависно од тога који је начин деобе у конкретном случају одређен, разликују се и методи принудног извршења одлуке (Петрушић, 1995: 66).

Уколико је потребно принудно извршити одлуку о физичкој деоби којом је одређено да једну или више ствари треба реално поделити, као и који ће делови ствари

¹⁰⁴ Члан 420 став 1 ЗПП.

¹⁰⁵ Члан 405 ЗПП.

¹⁰⁶ Члан 403 став 3 ЗПП.

¹⁰⁷ Члан 407 ЗПП.

¹⁰⁸ Члан 421 ЗПП.

¹⁰⁹ Закон о извршењу и обезбеђењу (ЗИО), *Службени гласник Републике Србије*, бр. 106/2015 и 106/2016.

припасти ком супружнику, суд спроводи извршење тако што предузима радње које су потребне да се ствар реално подели на начин предвиђен одлуком о деоби. Уколико физичка деоба није могућа, суд ће деобу имовине спровести цивилном деобом ствари тако што ће заједничку ствар продати и добијени новчани износ поделити супружницима сразмерно величини њихових удела у праву својине на ствари (Петрушић, 1995: 66). Спровођење извршења у овим поступцима у искључивој је надлежности суда.¹¹⁰

¹¹⁰ Члан 4 став 1 ЗИО

IV. ИМОВИНСКИ РЕЖИМ И ДЕОБА ИМОВИНЕ У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

Као што је наше право кроз историју било подложно променама система деобе заједничке имовине, тако се и у упоредном праву наилази на примену различитих система. У упоредном праву прихваћени су: систем деобе заједничке имовине на једнаке делове, систем деобе према доприносу супружника и систем деобе по принципу правичности (Рашовић, 1985: 1).

Уз то се у упоредном праву разликују три законска имовинска режима:

- режим заједничке имовине,
- режим одложене заједничке имовине (тј. режим заједнице приноса или имовинске заједнице) и
- режим посебне имовине (Ковачек-Станић, 2007: 113).

У многим правним системима прописана је и могућност да сами супружници својим споразумом могу уређивати имовинске односе (Ковачек-Станић, 2007: 113; Драшкић, 2005: 409). При том ни у упоредном праву слобода уговорања није апсолутна. Поједина права дозвољавају избор типизованог имовинског режима, тј. супружници могу да изаберу један од режима који је понуђен законом (нпр. Немачка, Швајцарска). У неким правима предвиђене су различите заштитне одредбе којима се, на пример, забрањује довођење једног од супружника у крајње неповољан положај или искључује законска обавеза издржавања (Русија). У Шведској суд може модификовати или не узимати у обзир неразумне одредбе уговора с обзиром на његов предмет, а имајући у виду околности у време сачињавања уговора, касније настале околности или целокупне околности (Ковачек-Станић, 2007: 126).

У наставку рада ће бити ближе објашњени наведени режими из упоредног права и у оквиру сваког режима биће нешто детаљније анализирано пар правних система који примењују дати режим.

1. Режим заједничке имовине

Законодавства која као законски имовински режим предвиђају режим заједничке имовине прописују да заједничку имовину чини сва имовина стечена у браку (Ковачек-Станић, 2007: 119). Овај режим супружницима омогућава да у својој посебној имовини задрже имовину стечену пре брака, као и имовину стечену у току брака поклоном или наслеђем (Драшкић, 2005: 409).

Супружници заједничком имовином управљају и располажу споразумно (Ковачек-Станић, 2007: 119). Деоба заједничке имовине врши се на једнаке делове (Ковачек-Станић, 2007: 119; Драшкић, 2005: 409).

Режим заједничке имовине прописују источноевропске и средњоевропске земље (Русија, Чешка, Словачка, Румунија, Бугарска, Мађарска), неке западноевропске (Француска, Италија, Белгија, Холандија), као и земље бивше југословенске републике. (Ковачек-Станић, 2007: 119).

Руски Грађански законик из 1995. године предвиђа да заједничку имовину супружника чини имовина коју су супружници стекли у току брака, што укључује њихове зараде, пензије, приходе добијене по основу новчане помоћи, вредносне папире, уделе у капиталу. Посебну имовину супружника чини имовина која му је припадала пре ступања у брак, имовина добијена у току брака на основу поклона или наслеђа, ствари за личну употребу, изузев драгоцености и других луксузних предмета. Право на заједничку имовину припада и супружнику који није имао самостални приход, али се бавио домаћинством и стањем о деци. (Ковачек-Станић, 2007: 119). Супружници заједничком имовином управљају и располажу споразумно.¹¹¹

У Русији је уговорни режим конкретизован Породичним кодексом (Ковачек-Станић, 2003: 384).¹¹² Супружници уговором могу одредити режим заједничке имовине, сусвојине или посебне имовине на целој имовини супружника, на једном делу имовине или на имовини једног од супружника, а може се закључити у односу на постојећу, као и на будућу имовину супружника (Ковачек-Станић, 2002: 68-69). Одредбе члана 42 Породичног кодекса, поред опште забране уговарања одредби које су у супротности са основним принципима породичног права, изричито забрањују да се брачним уговором предвиди ограничење правне способности супружника, одрицање од права на судску заштиту, регулисање права и одговорности у погледу деце, одрицање од права на издржавање супружника са инвалидитетом или који је у изузетно неповољном положају.¹¹³

¹¹¹ Члан 35 Породичног кодекса Руске федерације. Преузето 12.04.2017. године. <http://semkodeks.ru/articles/sk-glava-7/sm-statia-35/>.

¹¹² Појам брачног уговора одређен је као споразум лица која ступају у брак којим се одређују имовинска права и обавезе супружника у браку и (или) у случају развода. Члан 40 Породичног кодекса Руске федерације. Преузето 12.04.2017. године. <http://semkodeks.ru/articles/sk-glava-8/sm-statia-40/>.

¹¹³ Члан 42 Породичног кодекса Руске федерације. Преузето 12.04.2017. године. <http://semkodeks.ru/articles/sk-glava-8/sm-statia-42/>.

Дејство брачног уговора престаје моментом престанка брака, са изузетком оних обавеза чије је дејство брачним уговором предвиђено за период после престанка брака (Ковачек-Станић, 2005: 133).

У руском праву предвиђен је начин деобе на једнаке делове где притом доприноси супружника нису од значаја, као ни потребе неког од њих за издржавањем (Antokolskaia, 2002).

Италијанско право такође прописује режим заједничке имовине, али се одликује једном специфичношћу. Уколико дође до престанка брачне заједнице, због слома брака или смрти, италијанско право прописује да имовина која је у посебној својини сваког од супружника за време трајања брака постаје део заједничке имовине и дели се између супружника. У ову имовину спада профит од имовине, укључујући профит од посебне имовине и доходак од посебне професионалне делатности сваког супружника (нпр. патентна права, пензије итд.) који постоји у моменту престанка заједнице (Ковачек Станић, 2002: 48-49).

У Италији предбрачни уговори нису дозвољени, јер се сматра да су противни јавном поретку због тога што могу утицати на супружнике у чињеничним одлукама као што је развод. Међутим, супружници могу закључивати уговоре у току трајања брака, као и по његовом престанку. Супружници могу уговорити режим одвојености имовина, као и да управљање и располагање заједничком имовином буде одвојено, да се правила о заједничкој имовини примењују само на поједине предмете. Супружницима није дозвољено да уговарају другачија о подели имовине, као ни правила везана за издржавање деце или супружника (Ковачек-Станић, 2002: 67).

По престанку брачне заједнице, заједничка имовина се дели на једнаке делове, с тим да је судији остављено дискреционо право да, када одлучује о поверавању деце, конституише плодуюживање у корист једног од супружника на једном делу добара додељеном другом супружнику (Ковачек-Станић, 2007: 121).

Имовински режим супружника престаје на основу судске одлуке, чиме се спречава настанак будуће заједничке имовине супружника. У погледу постојеће заједничке имовине супружници остају сувласници са уделима од по једне половине, а могу је поделити на основу споразума одобреним од стране суда или на основу судске одлуке. Уколико се супружници не могу договорити о деоби заједничке имовине, покреће се посебан судски поступак за деобу. Да би се имовина поделила у овом судском поступку, неопходно је да најпре сепарација постане коначна, за шта је у пракси обично потребно две до три године. По утврђеној вредности ствари из

заједничке имовине, супружници их поделити међу собом или их могу продати и поделити новац. Ако се супружници не могу договорити о начину на који ће имовину поделити, суд ће одредити јавну продају имовине, а потом добијени новац поделити супружницима (Ковачек-Станић, 2002: 49-50).

Холандија је последња држава у свету где је заједничка имовина супружника до 21. века остала једини правни режим регулисања имовинских односа супружника. Према присталицама овог режима, ово је једна од главних карактеристика холандског права. У заједничку имовину улази целокупна имовина супружника, као и сви њихови дугови. Оба супружника имају право да управљају и располажу имовином коју је други супружник унео у брак (Boele-Woelki, Schonewille, Schrama, 2008). Сагласност другог супружника захтевају само трансакције као што су располагање породичним домом или поклони чија вредност прелази вредност уобичајених поклона. Повериоци могу захтевати извршење на целокупној имовини како за заједничке, тако и за дугове само једног супружника (Antokolskaia, Boele-Woelki, 2002).

Супружници могу закључити предбрачни уговор¹¹⁴ у моменту закључења брака или током брака, али је у другом случају, неопходна сагласност суда (Boele-Woelki, Schonewille, Schrama, 2008: 10). Супружници притом могу изабрати један од три модела који су описани у Законнику или могу сами регулисати своје имовинске односе како желе, уз одређена законска ограничења. Брачни уговор мора да буде сачињен у писменој форми, оверен од стране нотара и да буде регистрован у Регистру брачне имовине.

Холандско законодавство такође предвиђа да се заједничка имовина дели на једнаке делове у случају када супружници нису брачним уговором предвидели другачије. Уколико један од супружника одбија да сарађује у поступку за деобу, суд том супружнику поставља заступника – непристрасно треће лице које ће га заступати у поступку и штитити његове интересе на најбољи могући начин.

Супружници су у принципу слободни да изаберу метод и тип деобе. У холандском праву заједничка имовина може престати на више начина: прекидом брака (нарочито разводом или у случају смрти једног од супружника), на основу судске одлуке којом се одобрава растава, тј. дозвољава супружницима да живе одвојено, али да формално и даље остају у браку, затим на основу одлуке о престанку заједнице или на основу накнадно закљученог брачног уговора.

¹¹⁴ Холандија је страна уговорница Хашке конвенције о праву меродавном за брачни имовински режим која изричито дозвољава брачне уговоре.

Уколико се о томе не договоре, суд ће одредити метод деобе или одредити саму деобу. Деоба, односно утврђење метода деобе може се затражити истовремено уз тужбу за развод брака, односно са захтевом за одобрење раставе или прекид заједнице (De Rooij, Schmidt, Van Het Kaar, 2001).

2. Режим одложене имовине

Режим одложене заједничке имовине не подразумева постојање заједничке својине, већ се карактер заједништва јавља тек када се имовина дели (Ковачек-Станић, 2007: 113). Супружници су овлашћени да слободно управљају и располажу како имовином стеченом пре брака, тако и имовином стеченом у току брака, што чини да овај режим подсећа на режим одвојености имовине. Међутим, разлика између ова два режима огледа се у постојању ограничења у режиму одложене имовине да супружник не сме да злоупотреби своје право слободног располагања на штету другог супружника (Драшкић, 2005: 409).

Режим одложене имовине прописују закони нордијских земаља (Шведска, Норвешка, Данска), Немачке и Швајцарске (Ковачек-Станић, 2007: 121; Драшкић, 2005: 409). Посебности овог режима нарочито долазе до изражаја када је потребно поделити имовину супружника.

Као представник овог режима посебно се анализира **шведско законодавство** (Ковачек-Станић, 2002: 53). Законодавство Шведске, као и већина западноевропских правних система, прописује законски и уговорни брачни имовински режим. Законски брачни имовински режим подразумева да целокупна имовина супружника (она настала пре брака, као и имовина стечена у току брака, укључујући и приходе од посебне имовине) чини брачну имовину чија се актива након развода дели на једнаке делове (Ковачек-Станић, 2002: 54; Драшкић, 2005: 409). Поред брачне имовине, постоји и посебна имовина уколико су је супружници предвидели својим уговором о имовинском режиму или је стечена на основу поклона или наслеђа (Jänterä-Jareborg, 2002) и то само уколико је поклонодавац, односно оставилац изричито поставио услов да то буде посебна имовина супружника (Ковачек-Станић, 2002: 54).

Слобода супружника да самостално располажу целокупном имовином донекле је ограничена. Слобода располагања брачном имовином ограничена је у погледу располагања заједничким станом, као и земљиштем (Ковачек-Станић, 2002: 55).

Према шведском законодавству, брачни уговор се може закључити пре склапања брака или у току брака, али се њиме може регулисати једино питање квалификације

имовине као брачне или посебне. У литератури се истиче да се уговори о посебној имовини ретко појављују у пракси. Уговор се оверава у суду и шаље на регистрацију у брачни регистар који се чува у Централном статистичком заводу (Ковачек-Станић, 2002: 65).

Уколико дође до деобе имовине услед развода брака, законски режим одложене имовине у шведском праву предвиђа да се имовина супружника спаја, након што сваки супружник добије део имовине који је потребан да покрију своје дугове које су имали у време покретања бракоразводног поступка, а потом се остатак имовине дели између супружника на једнаке делове. Уколико супружници желе да имовину поделе за време трајања брака, нужно је да о томе постигну споразум, а потом и да о томе обавесте суд (Ковачек-Станић, 2007: 123). Поделу имовине је могуће извршити и на неједнаке делове уколико се таква деоба покаже као разумна, при чему се посебно има у виду трајање брака, финансијска ситуација супружника и целокупне околности конкретне ситуације (Ковачек-Станић, 2007: 123; Драшкић, 2005: 409-410).

У **немачком праву** законски имовински режим се означава као режим заједнице приноса (тековине) и, као и шведско право, предвиђа да брачну имовину супружника чини како имовина стечена пре брака,¹¹⁵ тако и имовина стечена у току брака. Супружницима је забрањено да располажу својом имовином у целини¹¹⁶ или предметима домаћинства без претходне сагласности другог супружника.

Када је реч о уговорном имовинском режиму, немачки Грађански законик предвиђа два законска облика брачног уговора. Један облик брачног уговора подразумева једноставну одвојеност имовине по коме сваки супружник задржава имовину коју је имао пре брака и коју је стекао за време трајања брака, а други је режим заједничке имовине¹¹⁷ (Martiny, Dethloff, 2008: 12). Оба облика споразума захтевају бележничку оверу, као и сва остала уговорна одступања од законског режима. У пракси се прилично често среће одвојена имовина, док је заједничка врло ретка. Осим тога, супружници уговором могу искључити захтев за издржавањем, као и захтев везан за пензиона права у случају развода брака (Ковачек-Станић, 2002: 64-65).

Према законском имовинском режиму, уколико дође до престанка брака разводом или поништајем, немачко право прописује обавезу сваког супружника да

¹¹⁵ Једино се искључују наслеђена имовина и поклони. Пар. 1376 немачког Грађанског законика

¹¹⁶ Под располагањем целокупном имовином немачко право подразумева располагање имовином у износу преко 85%.

¹¹⁷ Постоји пет различитих група добара на која се примењује овај режим, нпр. заједничка добра супружника, посебна добра и специфична добра.

утврди колико је повећање његове имовине, што заправо представља однос између имовине на почетку и на крају брака.¹¹⁸ Разлика се дели тако што супружник чије је повећање имовине мање има право да тражи од другог супружника половину разлике. Супружници имају обавезу да другом супружнику омогуће увид у његову имовину у време престанка брачног имовинског режима, као и да прибаве доказе који су неопходни за процену имовине¹¹⁹ (Ковачек-Станић, 2002: 58; Драшкић, 2005: 409). Супружник који има право на исплату, уместо целог или дела дугованог износа, може захтевати специфична добра ако докаже да је таква одлука разумна у односу на другог супружника, као и да је неопходна како би се избегле озбиљне, неоправдане последице за супружника који има право на исплату. Супружник може захтевати од суда да донесе одлуку о изједначавању приноса и пре развода ако су супружници живели одвојено у периоду од најмање три године или ако један од супружника неодговорно поступа са имовином и тиме угрожава реализацију захтева другог супружника у будућности или ако други супружник одбија да достави информације о својој имовини (Ковачек-Станић, 2002: 58).

Поступак деобе, какав предвиђа немачко право, понекад може искомпликовати чињеница да је потребно одређену имовину отуђити да би се намирили заједнички дугови, јер се у пракси показало да је тешко постићи споразум о томе коју имовину продати и како ће се остатак поделити између супружника. Овај поступак се додатно компликује постојањем права супружника да траже да им се додели имовина коју су имали пре брака или коју су наследили, односно добили на поклон (Ковачек-Станић, 2002: 65).

3. Режим одвојености имовине

Овакав брачни режим предвиђа право Велике Британије, Аустрије, Грчке и Турске.

Законодавство Велике Британије не познаје заједничку имовину. Супружници имају одвојене правне субјективитете и на њих се примењују иста правила имовинског

¹¹⁸ Наслеђена имовина и поклони од трећих лица су искључени из израчунавања приноса и третирају се као имовина коју је власник поседовао у време закључења брака. Имовина која је отуђена без разлога или да би се оштети други супружник може се сматрати делом имовине која се поседује у време закључења брака.

¹¹⁹ Сваки супружник је обавезан да сачини листу целокупне имовине коју је поседовао у време настанка и у време престанка брачног имовинског режима. Ова листа може бити оспорена због некомплетности или некоректности.

права као и за остала лица (уговори и *trust*¹²⁰) са одређеним изузецима (у случају развода брака када суд има дискреционо право да подели имовину независно од стриктних имовинских права, за случај смрти ако умрли није оставио тестамент, када се примењују посебна правила о расподели имања, итд.) (Владетић, 2011: 115; Ковачек-Станић, 2002: 59; Драшкић, 2005: 410).

Енглеско право познаје две врсте својине: законску и својину засновану на установи *equity*¹²¹. Сходно овоме, супружник може бити и законски и власник по *equity*, или искључиво законски, а други истовремено, искључиво или делом власник по *equity*. Супружници су најчешће заједно законски власници брачног дома и осталих непокретности и држе имовине као заједнички титулари (*joint tenants*) или држаоци на уобичајен начин (*tenants in common*), у ком случају је сваки супружник власник одређеног дела имовине (Ковачек-Станић, 2002: 59-60).

Дугогодишњи принцип енглеског права је да предбрачни уговори нису правнообавезујући. Брак се склапа као вид уговора који ће доживотно трајати, односно “*док нас смрт не растави*”. Стога британски правници сматрају да би било контрадикторно склапати такав уговор док се већ планира крај брака. Међутим, у случају из 2010. године „*Radmacher v Granatino*”¹²² Врховни суд је својом одлуком сигнализирао фундаменталну промену принципа о правно необавезујућим предбрачним уговорима. Врховни суд је закључио да суд треба да да превагу предбрачном уговору који су странке закључиле слободном вољом уколико околности показују да не би било у реду да се тако не поступи.¹²³

Енглеско право такође охрабрује супружнике на споразумно решење имовинских питања. Њихов споразум мора бити одобрен од стране суда који га преиспитује не залазећи превише у детаље, нарочито уколико су супружници добили правни савет

¹²⁰ *Trust* постоји када једно лице – *settlor*, пренесе својину другом лицу – *trustee*, с тим да је *trustee* не ужива, већ има обавезу да њоме управља у интересу корисника траста међу којима се може наћи и сам *settlor*.

¹²¹ *Equity* чине правни принципи ван *common law* и статутарног права који се користе да исправе право када би његова примена биланеправедна у посебним околностима.

¹²² Case UKSC 42 *Radmacher v Granatino* [2010].

¹²³ Чињенично стање овог случаја је следеће: Супружници су потписали предбрачни уговор у Немачкој оверен од стране нотара. Супруга, наследница око 100 милиона фунти, желела је предбрачни уговор зато што би могла да наследи више породичног богатства уколико њен будући супруг не би имао права на њен новац. Услови уговора су подразумевали да нико од супружника нема права на имовину другог. Пар се венчао 1998. године, имају двоје деце и највећи део живота у браку живели су у Лондону. Брак се распао 2006. године и започета је бракоразводна парница. Судија је признао постојање предбрачног уговора, али није одлучио да га превише узима у обзир због околности под којима је био закључен. Супруга је поднела жалбу Апелационом суду који је одлучио да као одлучујућу чињеницу треба узети управо садржину предбрачног уговора. То је значило да је супруг имао право на новчану накнаду засновану првенствено на његовој улози као оца њихове заједничке деце, не и за његове потребе, на шта је он уложио жалбу, коју је Врховни суд одбацио практично једногласно (8 према 1).

приликом његовог склапања. У свим другим случајевима, суд је у обавези да спроведе детаљни истражни поступак и има широко дискреционо право у одлучивању, па тако заједничку имовину супружника може поделити на једнаке делове или сходно доприносу сваког од њих. Међутим, у случају када је имовина супружника недовољна да задовољи захтеве оба супружника, чешћа је подела на једнаке делове, уз компензацију супружнику ком је издржавање потребније.

Уколико је потребно поделити имовину због смрти једног од супружника, породични дом аутоматски прелази у својину надживелог супружника. Међутим, уколико су супружници претходно извршили деобу, примењују се редовна правила наслеђивања, па тако, ако је преминули супружник тестаментом располагао породичним домом, његов удео ће ући у састав његове заоставштине. Уколико супружник није сачинио завештање, надживели супружник наслеђује покретну имовину и по закону наслеђује удео у новцу и непокретностима. Ако је надживели супружник тестаментом искључениз наслеђивања, има право на издржавање у разумном износу, а једино уколико за то нема довољно средстава, суд може наложити да се супружнику издржавање даје из имовине оставиоцакојом је тестаментом располагао. Као мерило разумног износа издржавања не узимају се његове стварне потребе за издржавањем, већ очекивање супружника шта би могао да добије у поступку за развод брака (Clarkson, Hill, Thompson, 2001).

Грчки Грађански законик из 1983. године предвидео је режим одвојености имовине као законски и увео режим заједничке имовине као уговорни. Исто тако је прописао и право на поделу профита и добити које припада супружницима који нису сачинили споразум о заједничкој имовини.

Законски имовински режим одвојености имовине подразумева да је сваки супружник власник своје имовине, без обзира да ли му је припадала пре брака или је стечена у браку, те сходно томе сваки супружник има право да њоме располаже и управља без сагласности другог супружника. Међутим, одвојеност имовине не спречава супружнике да заједно купе земљу или кућу и на тиме постану сувласници. У том случају, супружници постају власници одређеног дела имовине према финансијском учешћу сваког од њих. Супружници могу закључити споразум о управљању имовином другог супружника на основу ког један супружник поверава управљање својом имовином другом супружнику који, пак, није у обавези да га обавештава о својим поступцима или да преда све што је управљањем примио (Ковачек-Станић, 2002: 61).

Без обзира на брачни имовински режим, грчко право садржи три обориве претпоставке која се односе на покретне ствари: 1. у односима између самих супружника, претпоставља се да покретне ствари које се налазе у државини оба супружника, припадају обома једнако; 2. у односима супружника и поверилаца претпоставља се да покретне ствари које су у државини једног или оба супружника припадају оном супружнику који је дужник; 3. у односима између супружника и поверилаца или између самих супружника претпоставља се да покретне ствари које служе за личну употребу сваког од супружника, припадају оном ко их употребљава (Ковачек-Станић, 2002: 61).

Супружници споразумом могу предвидети режим заједничке имовине која може обухватити имовину насталу пре или током брака и исто тако могу одредити обим заједничке имовине. Уколико супружници својим споразумом не одреде којатачно имовина улази у заједничку, закон прописује правило да у том случају споразумом није обухваћена имовина стечена пре брака, добијена наслеђем и поклоном, имовина за искључиву личну или професионалну употребу, права на основу интелектуалне својине и све што је стечено за време трајања брака продајом ствари на којој постоји право својине супружника (Ковачек-Станић, 2002: 66).

Грчко право предвиђа да, ако брак престане или се поништи, односно ако постоји прекид заједнице живота од најмање три године, сваки супружник има право на профит и добит, што заправо значи да се захтев за поделу може поставити у односу на профит и добит који су настали из имовине другог супружника а којима је први допринео. При том је имовина стечена наслеђем или поклоном искључена. Ако је тешко утврдити учешће супружника који захтева поделу, постоји оборива претпоставка да се ради о учешћу до једне трећине профита и добити. Право на профит и добит припада искључиво супружницима, али не и њиховим наследницима. Супружници се не могу одрећи овог права, те би било какав споразум о одрицању био ништав. Како би супружник успешно могао да оствари своје право на деобу профита и добити, може затражити од суда „замрзавање“ имовине другог супружника до окончања поступка за развод или поништај брака (Ковачек-Станић, 2002: 62).

V. ДЕОБА ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ У ПРАКСИ

1. Споразум о деоби заједничке имовине у пракси

Споразум супружника о деоби заједничке имовине један је од услова за споразумни развод брака.¹²⁴ Међутим, у нашој судској пракси се може приметити значајно непоштовање ове законске одредбе. У поступку за споразумни развод брака супружници често наводе да током трајања брачне заједнице нису стекли никакву заједничку имовину, како непокретну тако ни покретну, те да је стога и деоба заједничке имовине беспредметна, што врло често није случај. Уколико су супружници били у дугом браку, прилично је тешко поверовати да за то време нису стекли никакву заједничку имовину. Уколико је, пак, брак кратко трајао, може се очекивати да супружници заиста нису стекли заједничку имовину, нарочито не имовину веће вредности, али су и том случају свакако могући изузеци. Нпр. супружници могу стећи значајне приходе уколико се баве сезонским пословима који доносе велики профит. Мотиви иза тврдњи супружника да не поседују заједничку имовину, посебно када не истичу евентуално постојање брачног уговора који искључује законски имовински режим, јесу жеља да се што пре оконча бракоразводни поступак, како би по окончању бракоразводне парнице покренули посебан поступак у ком решавају спорне имовинске односе. Наши судови прихватају изјаве супружника о непостојању заједничке имовине као истините и не упуштају се у њихово преиспитивање, већ разводе брак по споразуму (Китановић, 2011: 94).

У литератури се може наћи схватање да се оваквим поступањем изиграва сврха постојања установе споразумног развода брака и да би требало дасуд стриктније примењује закон, тј. уколико суд посумња у истинитост изјава супружника о непоседовању заједничке имовине, доц. Китановић сматра да би суд требало да их упозори да су дужни да постигну и споразум о деоби заједничке имовине. Уколико у састав заједничке имовине улазе непокретности, суд од супружника тражи да поднесу извод из катастра. Међутим, како су неретке ситуације где фактичко и правно стање нису усаглашени, то су присутне извесне потешкоће у вези са доказивањем права својине на непокретностима, па тако нпр. када је реч о земљишту, друштвена својина, као доминантан облик својине, и посебан режим коришћења градског грађевинског земљишта знатно су искомпликовали својинскоправне односе у нашој земљи у

¹²⁴ Члан 40 став 2 ПЗС.

претходном периоду, чије негативне последице до данас нису у потпуности уклоњене. С друге стране, пак, чињеница да су се супружници определили за споразумни развод говори да су се супружници сагласили у вези са разводом и постигли споразум о вршењу родитељског права, док су одложили решење питања деобе заједничке имовине, најчешће како би најпре регулисали спорне имовинскоправне односе (Китановић, 2011: 94-96).

Задатак суда да утврди истинитост изјава супружника о поседовању, односно непоседовању заједничке имовине, као и утврђење њеног састава, знатно је отежан уколико супружници не сарађују у решавању ових питања. Уколико би суд сам преиспитивао ова питања, дошло би до одуговлачења бракоразводног поступка, што би највероватније довело до смањења броја предмета за споразумни развод брака (Китановић, 2011: 96).

Истраживање споразума о деоби заједничке имовине у пракси Општинског суда у Нишу за период 2005-2007. године показало је да супружници у поступку за развод брака најчешће нису регулисали имовинска питања, већ су у предлогу и на главној расправи тврдили да у браку нису стекли имовину која би била предмет деобе. Знатно мањи број предмета чине предмети у којима су супружници обавестили суд да су заједничку имовину већ поделили или да ће је поделити накнадно, односно предмета у којима је суд упутио супружнике на парницу да у њој реше спорна питања (Китановић, 2011: 128).

Како је наведено истраживање спроведено на узорку од 298 предмета, од којих је 267 било правноснажно окончано, у ниже приказаној табели може се видети која врста имовине је подељена у овим предметима. Као што је претходно истакнуто, у највећем броју предмета, тачније у 132 предмета, супружници су изјавили да не поседују заједничку имовину, а у 22 предмета супружници су заједничку имовину поделили пре покретања бракоразводне парнице. У три предмета супружници су желели да сами поделе имовину, док су у једном предмету били упућени на парницу, јер није постојала њихова сагласност око удела у имовини. Деоба покретне и непокретне имовина извршена је у 45 предмета, док су у 29 предмета супружници поделили само покретне ствари. На крају, у 35 прегледаних предмета није било података о заједничкој имовини супружника (Китановић, 2011: 128).

Табела 1.

Деоба заједничке имовине у поступцима споразумног развода брака	
Супружници изјавили да немају имовину	132 предмета (49,43%)
Заједничка имовина је раније подељена	22 предмета (8,23%)
Супружници ће сами поделити имовину	3 предмета (1,12%)
Супружници упућени на парницу за деобу	1 предмет (0,37%)
Подељена непокретна и покретна имовина	45 предмета (16,85%)
Подељена само покретна имовина	29 предмета (10,86%)
Нема података о имовини	35 предмета (13,10%)
Укупно	267 предмета

2. Истраживање судске деобе у пракси Основног суда у Нишу

У току израде овог рада обављено је истраживање у Основном суду у Нишу увидом у предмете који су евидентирани у систему подела „брачне тековине” за период од 2011. до 2014. године. У уписнику постоји свега десетак таквих предмета, од којих је у седам од њих извршен непосредан увид,¹²⁵ а остали предмети су се налазили у поступку одлучивања по жалби у Вишем суду. За преостали и свакако већи део предмета деобе оправдано се сматра да се воде у оквиру бракоразводних парница и да још увек није дошло од издвајања поступка деобе заједничке имовине у посебан поступак, те је приступ тим предметима био отежан у периоду када је истраживање обављено.

Међу прегледаним предметима, два су правноснажно окончана, док су остали поступци и даље у току.

Од укупног броја прегледаних предмета, у четири предмета се помиње да је првобитно покушана споразумна деоба, али како су ти покушаји остали неуспешни, супружници су се упустили у парницу. У једном од њих (П.бр.819/14) споразумна деоба је покушана у ванпарничном поступку (РЗ.бр.781/13) како би се регулисали међусобни имовинскоправни односи и закључило поравнање. Међутим, како није постојала воља за закључење поравнања код обе стране, то је ванпарнични поступак прекинут и покренут парнични поступак.¹²⁶

¹²⁵ Међу прегледаним предметима, један се односио на поделу заједничке имовине стечене у току ванбрачне заједнице (П.бр.2964/12).

¹²⁶ Тужба у овом поступку је била одбачена због процесних недостатака, а у складу са чланом 293 ЗПП.

У једном од прегледаних правноснажно окончаних предмета (4П.бр.3491/14) извршена је деоба покретне имовине. Суд је у овом поступку, на захтев тужиоца, најпре утврдио да поједине ствари представљају његову посебну имовину, јер су стечене на основу поклона пре закључења брака, а потом утврдио да су супружници имали једнаке доприносе у току заједнице живота, те је извршена деоба са уделима супружника од по ½.

Заједничко свим прегледаним предметима јесте захтев супружника да се заједничка имовина подели на једнаке делове и да је овај захтев често постављен као једини у поступку. Супружници у овим парницама нису прецизирали како желе да се та деоба изврши по утврђењу удела сваког од њих, што ће рећи да по окончању ових парница, уколико супружници не успеју да постигну договор о начину деобе, предстоји нови судски поступак у ком ће се заједничка имовина поделити сходно утврђеним уделима.

Ниже приказана табела статистички је приказ обављеног истраживања и показује број предмета у којима је подељена покретна и непокретна имовина, односно само покретна или само непокретна имовина, као и удели у правном лицу.

Табела бр. 2

Деоба заједничке имовине	
Непокретна и покретна имовина, удели у правном лицу	1 предмет (14,28%)
Само покретна имовина	4 предмета (57,14%)
Само непокретна имовина	2 предмета (28,57%)
Укупно	7 предмета

Обављено истраживање недвосмислено показује да је законска одредба о деоби заједничке имовине супружника на једнаке делове добро прихваћена у пракси, с обзиром на то да су управо такви захтеви и истицани у прегледаним предметима. Као главни проблем у овим поступцима било је утврђење предмета заједничке имовине, јер о томе није постојала сагласност супружника.

Неминован закључак који проистиче из истраживања судске деобе јесте да ови поступци прилично дуго трају, јер понекад уме да буде тешко реконструисати сва улагања супружника у току брака. Супружници често не поседују валидне писане доказе на основу којих би дошло до издвајања одређене имовине из састава заједничке имовине, те се прибегава извођењу доказа саслушањем сведока што неретко значајно

продужи поступак. Поред тога, скоро без изузетка је неопходно и обављање вештачења од стране вештака различитих струка (економско-финансијске, грађевинске, пољопривредне и сл.) што прилично повећава трошкове ових поступака и доприноси њиховој дуготрајности.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Овај рад бавио се проучавањем појма и поступка деобе заједничке имовине супружника. У њему је указано на постојање различитих брачних имовинских режима и начина деобе брачне тековине, како у нашем тако и у упоредном праву.

На основу обављеног истраживања аутор рада је дошао до закључка да је најбоља и најједноставнија солуција за уређење имовинскоправних односа супружника на основу њиховог споразума. Супружници се при том могу потпуно ослонити на законске одредбе, које предвиђају равнотежу и једнакост између супружника, али се супружници исто тако могу договорити да своје односе регулишу и на други начин и имовину стечену у току брака поделе нпр. сходно доприносима сваког од њих или узимајући у обзир повећане потребе једног од њих (због тога што је том супружнику поверено старање о њиховој заједничкој деци, из здравствених разлога или неких једино супружницима знаним разлозима). Уколико се деоба спроводи на основу споразума супружника, на суду је једино да „аминује“ такав њихов договор и донесе одлуку сходно томе.

Међутим, уколико, пак, супружници не могу да постигну споразум о деоби и начину деобе, ситуација се компликује. Спроведено истраживање, као и лично искуство из праксе, аутора рада наводе на закључак да су у поступцима судске деобе заједничке имовине супружници врло често непријатељски расположени један према другом, што је потпуно очекивана последица њихових нарушених личних односа. Такво њихово држање доводи до проблема приликом утврђивања састава њихове заједничке имовине, јер понекад, вероватно из обичне жеље да напакосте другом супружнику, нпр. ускраћују релевантне информације. С друге стране, неретко постоје и практичне потешкоће у вези са доказивањем својине, почевши од рачуна издатих при куповини покретних ствари које ретко ко доживотно чува, па до компликација које су друштвена својина на непокретностима и нелегална градња објеката донели са собом. Иако се на решавању овог другог питања увелико ради кроз нпр. поступак легализације и рад јавних бележника, нереално је очекивати да ће се ситуација значајно променити у неком скоријем периоду. Сви наведени разлози супружницима, као странкама у контенциозним поступцима, доносе најмање два проблема: прилично дуг временски период до окончања ових поступака и могућности да остваре своја права, као и проблем у виду знатних материјалних издатака за вођење таквих поступака (трошкови судских такси, адвокатски трошкови, трошкови вештачења и томе слично).

ЛИТЕРАТУРА

Учбеници, монографије, научни и стручни чланци, коментари закона

1. Бабић, И. (2008). *Основи имовинског права – Увод у грађанско право и стварно право*. Београд: Службени гласник.
2. Босиљчић, М. (1978). *Заједничка својина, Енциклопедија имовинског права, трећи том*. Београд: Новинско – издавачка установа Службени лист СФРЈ.
3. Босиљчић, М. (1980). *Право заједничке својине*. Београд: Правни живот бр. 11.
4. Василић, Д. (1995). *Деоба заједничких ствари или имовине*. Панчево: Билтен судске праксе Врховног суда Србије бр. 3;
5. Гамс, А. Ђуровић, Љ. (1991). *Увод у грађанско право*. Београд: Номос.
6. Гамс, А. (1966). *Брачно и породично имовинско право*. Београд: Научна књига.
7. Владетић, С. (2011). *Основни траста ангосаксонског права*. Зборник радова Правног факултета у Нишу, vol. LVIII.
8. Дедијер, М. (1987). *Заштита сусвојине и заједничке својине*. Београд: Правни живот бр. 12.
9. Драшкић, М. (2005). *Породично право и право детета*. Београд: Службени гласник.
10. Китановић, Т. (2011). *Споразумни развод брака у домаћем и упоредном праву - докторска дисертација*, Нови Сад.
11. Ковачевић-Куштримовић, Р. (1988). *Реални правни послови*. Зборник Правног факултета у Нишу, бр. 28.
12. Ковачек-Станић, Г. (2007). *Породично право: партнерско, деље и старатељско право*. Центар за издавачку делатност Правног факултета у Новом Саду.
13. Ковачек-Станић, Г. (2004). *Имовински односи у породици*. Зборник радова: Грађанска кодификација бр. 4, Центар за публикације Правног факултета у Нишу.
14. Ковачек-Станић, Г. (2003). *Породично право у средњоевропским и источноевропским земљама у транзицији*. Зборник радова: Грађанска кодификација бр. 2, Центар за публикације Правног факултета у Нишу.
15. Ковачек-Станић, Г. (2002). *Упоредно породично право*. Нови Сад: Футура публикације.
16. Марковић, Л. (1920). *Породично право, друга књига Грађанског права*. Београд: Књижара Геце Кона.
17. Месаровић, К. (1966). *Заједничка својина*. Нови Сад: Гласник Адвокатске коморе у А.П. Војводини број 4.
18. Милошевић, М. (2005). *Римско право*. Београд: Номос.
19. Митић, М. (1981). *Закон о браку и породичним односима СР Хрватске и СР Србије (Опште напомене)*. Зборник радова Правног факултета у Нишу бр. 21.
20. Панов, С. (2011). *Приручник за полагање правосудног испита - Породично право*. Београд: Службени гласник.
21. Петровић-Радосављевић, З. (2006). *Деоба заједничке имовине стечене у браку*. Београд: Правни живот бр. 10.
22. Петрушић, Н. Човић, А. (2008). *Брачни уговори – теоријски и практични аспекти*. Нови Сад: Покрајински завод за равноправност полова.
23. Петрушић, Н. (1995). *Поступак за деобу заједничких ствари или имовине, докторска дисертација*. Ниш.
24. Поњавић, З. (2007). *Породично право*. Крагујевац: Правни факултет.

25. Поњавић, З. (2006). *О уговорима породичног права, посебно о брачном уговору*. Научна конференција „Новине у породичном законодавству“. Центар за публикације Правног факултета у Нишу.
26. Почуча, М. (2011). *Посебна имовина супружника*. Нови Сад: Гласник Адвокатске коморе Војводине – Часопис за правну теорију и праксу број 9 књига 71.
27. Почуча, М. (2008). *Накнада нематеријалне штете због претрпљеног страха*. Крагујевац: Сквер.
28. Рашовић, З. (1985). *Деоба заједничке својине (имовине) брачних другова*. Нови Сад: Гласник Адвокатске коморе Војводе – Часопис за правну теорију и праксу број 6.
29. Сворцан, С. (2006). *Имовински односи супружника према Породичном закону Републике Србије*. Научна конференција „Новине у породичном законодавству“. Центар за публикације Правног факултета у Нишу.
30. Стаменковић, Д. (1981). *Деоба заједничке ствари или имовине у ванпарничном поступку*. Београд. Правни живот бр. 11.
31. Станковић, Г. (2010). *Грађанско процесно право I свеска*. Ниш: Пунта – Ниш.
32. Станковић, Г. (2007). *Грађанско процесно право II свеска – Ванпарнично и извршно процесно право*. Ниш: Свен – Ниш.
33. Тасић, Р. (1967). *О заједничкој својини супружника*. Нови Сад: Гласник Адвокатске коморе Војводине – Часопис за правну теорију и праксу број 7.
34. Тешић, Н. (2006). *О заједничкој имовини супружника*. Београд: Правни живот бр. 10.
35. Цвејић–Јанчић, О. (2001). *Породично право, књига I – Брачно право*. Центар за издавачку делатност Правног факултета у Новом Саду.
36. Шовић, С. (1988). *Деоба заједничке имовине*. Нови Сад: Гласник Адвокатске коморе Војводине – Часопис за правну теорију и праксу бр. 9.

ОСТАЛА ИСТРАЖИВАЧКА ГРАЂА

Прописи

1. Закон о браку и породичним односима Србије. *Службени гласник СРС*, бр. 22/80, 24/84, 11/88, 22/93, 25/93, 35/94, 46/95, 29/01.
2. Закон о ванпарничном поступку. *Службени гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Службени гласник РС*, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014 и 6/2015.
3. Закон о државном премеру и катастру. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72/09 и 18/10.
4. Закон о извршењу и обезбеђењу. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 106/2015 и 106/2016.
5. Закон о облигационим односима. *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист СРЈ* бр. 31/93 и *Службени лист СЦГ* бр. 1/2003 - Уставна повеља.
6. Закон о основама својинскоправних односа. *Службени лист СФРЈ* бр. 6/80 и 36/90, *Службени лист СРЈ*, бр. 29/96 и *Службени гласник РС*, бр. 115/2005 - др. закон.
7. Закон о парничном поступку. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014.
8. Закон о уређењу судова. *Службени гласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - др. закон, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 - др. закон и 13/2016.

9. Немачки грађански законик (Bürgerliches Gesetzbuch – BGB), <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/bgb/>.
10. Основни закон о браку ФНРЈ. *Службени лист ФНРЈ* бр. 31 /1946 и *Службени лист СФРЈ* бр. 28/65.
11. Породични закон. *Службени гласник Републике Србије* бр. 18/2005, 72/2011.
12. Породични кодекс Руске федерације. <http://semkodeks.ru/>.
13. Српски грађански законик. <http://www.overa.rs/gradanski-zakonik-kraljevine-srbije-1844-god-sa-kasnijim-izmenama.html>.

Судска пракса

1. Пресуда Врховног касационог суда Србије Рев.бр.2970/07 од 18.12.2007. године. Билтен судске праксе Окружног суда у Нишу бр. 28/08.
2. Пресуда Врховног касационог суда Србије Рев.бр.2326/03 од 10.03.2004. године. Судска пракса октобар 2004.
3. Пресуда Окружног суда у Београду Гж.бр.12208/96 од 31.12.1996. године. Преузето 10.09.2016. године. http://www.poslovnibiro.rs/files/File/SUDKSA_PRAKSA/3.1.5.%20PORODICNO%20PRAVO.pdf.
4. Case UKSC 42 *Radmacher v Granatino* [2010]. Преузето 05.08.2015. године. <http://www.contractsandagreements.co.uk/new-case-law-prenuptial-agreements.html>.
5. Решење Врховног касационог суда Србије Гж.бр.513/03 од 21.02.2002. године. Београд: *Билтен судске праксе* бр. 2/2002.
6. Правно схватање Грађанског одељења Врховног касационог суда Србије. Билтен судске праксе ВКС бр. 7 и 8/1980. године.
7. Закључак усвојен на седници Грађанског одељења Врховног касационог суда 13.09.2010. године. Преузето 20.10.2015. године. <http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Zaklju%C4%8Dak%20o%20pravilima%20postupka%20civilne%20deobe%20nepokretnosti.pdf>.
8. Пресуда Апелационог суда у Београду Гж.бр.274/13 од 07.02.2013. године. Преузето 07.08.2016. године. <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/parnica/porodicno-pravo/gz-274-13.html>.
9. Пресуда Апелационог суда у Београду Гж.бр.15135/10 од 23.02.2012. године. Преузето 14.04.2017. године. <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/parnica/porodicno-pravo/gz-15135-10.html>.
10. Пресуда Врховног касационог суда Србије Рев.бр.1981/15 од 14.04.2016. године. Преузето 15.03.2017. године. <http://www.vk.sud.rs/sr/рев-19812015-утврђене-ништавости-заложене-изјаве>.
11. Пресуда Врховног касационог суда Србије Рев.бр.935/15 од 11.05.2016. године. Преузето 15.03.2017. године. <http://www.vk.sud.rs/sr-lat/rev-9352015-porodi%C4%8Dno-pravo-deoba-zajedni%C4%8Dke-imovine-supru%C5%BEenika>.

Електронски извори

1. Antokolskaia, M. Boele-Woelki, K. (2002). *Dutch family law in the 21st century: Trend-setting and straggling behind at the same time*. Преузето 05.08.2015. године. <https://www.ejcl.org/64/art64-5.html>.

2. Antokolskaia, M. (2002). *Grounds for divorce and maintenance between former spouses – Russia*. Преузето 06.09.2016. године. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Russia-Divorce.pdf>.
3. Boele-Woelki, K. Schonewille, F. Schrama, W. (2008). *Property relationship between spouses - National report: Netherlands*. Преузето 06.09.2016. године. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Netherlands-Property.pdf>.
4. Clarkson, C. Hill, J. Thompson, M. (2001). *Study on matrimonial property regimes and the property of unmarried couples in private international law and internal law - National report: United Kingdom, England*. Преузето 06.09.2016. године. http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/regimes/england_report_en.pdf.
5. De Rooij, M. Schmidt, G. Van Het Kaar, B. J. (2001). *Study on matrimonial property regimes and the property of unmarried couples in private international law and internal law – National report: The Netherlands*. Преузето 05.08.2015. године. http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/regimes/dutch_report_en.pdf.
6. Jänträ-Jareborg, M. (2002). *Grounds for divorce and maintenance between former spouses – Sweden*. Преузето 06.09.2016. године. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Sweden-Divorce.pdf>.
7. Martiny, D. Dethloff, N. (2008). *Property relationship between spouses - National report: Germany*. Преузето 06.09.2016. године. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Property.pdf>.

САЖЕТАК

Иако је брак, пре свега, психосоцијална и емоционална заједница, он је уједно и имовинска заједница двоје људи. Лична права и дужности супружника одражавају се и на њихове имовинске односе и на посредан начин одређују природу имовинскоправних односа. Скуп правила којима се уређују имовински односи супружника, као и супружника и трећих лица, чини брачни имовински режим. У упоредном праву брачни имовински режим се различито прописују, па се тако јавља режим заједничке имовине, режим заједнице приноса и режим посебне имовине. У пракси је најчешћа заправо комбинација режима заједничке и режима посебне имовине, као што је случај и у нашем праву. Већина законодавстава дозвољава и уговорни имовински режим у оквиру ког су супружници слободни да регулишу међусобне имовинске односе, уз извесна законом прописана ограничења.

Заједничка имовина јесте имовина коју супружници стичу у току брака захваљујући свом раду, док посебну имовину чини имовина која је стечена пре брака, као и имовина стечена у току брака бестеретним правним пословима.

До деобе заједничке имовине супружника може доћи како у току трајања брака, по потреби и више пута, тако и по престанку брака, што је заправо и чешћа појава.

Лица која су легитимисана да захтевају поделу заједничке имовине поред супружника јесу и њихови наследници, као и поверилац једног од супружника који је претходно безуспешно покушао да се наплати из посебне имовине дужника.

Супружници који желе да поделе своју заједничку имовину то могу учинити споразумно или судским путем. Деоба заједничке имовине супружника споразумном деобом представља начин деобе који је, по правилу, најбољи за супружнике. Они су заједнички учествовали у стицању имовине и најбоље знају како је треба поделити. Приликом сачињавања споразума, супружници су слободни да деобу имовине изврше у складу са њиховим потребама и жељама и нису дужни да се придржавају мерила која примењује суд приликом деобе заједничке имовине. Они могу постићи споразум да једном од њих припадне већи удео, руководећи се њима знаним разлозима. Уколико супружници желе споразумни развод брака, споразумна деоба заједничке имовине је обавезна и саставни је део споразума о разводу. Суд није овлашћен да преиспитује споразум. Споразум који задовољава формалне законске критеријуме суд ће унети у изреку пресуде којом се брак разводи на основу споразума.

Уколико се супружници не могу договорити о подели заједничке имовине, деобу ће извршити суд. Деоба заједничке имовине супружника може да буде извршена у ванпарничном поступку, уколико постоји сагласност супружника о висини удела у заједничкој имовини а нема сагласности у погледу начина деобе, или у парничном поступку уколико међу супружницима постоји спор о висини појединачног удела сваког супружника у заједничкој имовини. Породичним законом је предвиђена оборива претоставка о једнаким уделима супружника у њиховој заједничкој имовини, а из разлога законом прописане равноправности жене и мушкарца у браку, као и због чињенице да је њихов допринос у стицању заједничке имовине, углавном, исти. Такође, овај критеријум за деобу омогућава да се имовина подели брзо и ефикасно, јер је у тренутку деобе често тешко реконструисати сва улагања супружника. Међутим, сваки од супружника који није задовољан поделом на једнаке делове може захтевати да се утврди његов већи удео и на њему је терет доказивања његове тврдње. Удео супружника одређује се у истој сразмери у свим стварима и правима која чине заједничку имовину према доприносу у њиховом стицању.

Истраживања обављена у Основном суду у Нишу показују знатно већу заступљеност споразумне деобе имовине, док је за исти временски период број поступака судске деобе значајно мањи. Један од разлога за то може бити чињеница да велики број ових поступака вероватно још увек није издвојен од поступака за развод брака, те истраживање није могло бити обављено увидом у све активне предмете судске деобе, јер би преглед свих бракоразводних поступака премашио домашај овог рада. У сваком случају, истраживање недвосмислено показује да је поступак судске деобе заједничке имовине често дуготрајан и скуп процес.

Кључне речи: брачни законски имовински режими, уговорни имовински режими, заједничка имовина супружника, посебна имовина супружника, споразумна деоба заједничке имовине, судска деоба заједничке имовине.

SUMMARY

Division of matrimonial property

Although marriage is primarily psychosocial and emotional community, it is also community property between two people. Personal rights and duties of spouses reflect on their property relations and indirectly determine the nature of property relations. Set of rules governing property relations between spouses, as well as spouses and third parties, makes marital property regime. In comparative law matrimonial property regimes are regulated differently, so it results in common property regime, regime of the community of gains and separate property regime. In practice, the most common combination is actually combination of common and separate property regime, as is the case in Serbian law. Most legislations also allow contractual property regime, within which the spouses are free to regulate mutual property relations with certain statutory limitations.

Common property is property acquired by spouses during marriage through their work, while separate property is the property acquired before marriage and property acquired during marriage through unencumbered legal affairs.

By division of joint property of spouses may come during the marriage, several times if necessary, and after their marriage, which is actually more common occurrence.

Persons who are legitimized to require division of assets in addition to spouses are their successors, as well as the creditor of one spouse who had previously unsuccessfully tried to collect the debt of the debtor's separate property.

Spouses who want to divide their joint property can do so by agreement or by court. Division of joint property of spouses by agreement is a way of division which, as a rule, is the best for spouses. They participated together in the acquisition of the assets and they know best how it should be divided. When preparing the agreement, spouses are free to carry out the division of assets in accordance with their needs and desires and they are not obliged to adhere to the criteria that the court applies in the division of joint property. They can reach an agreement that one of them will be given a larger share, guided by reasons known only to them. If spouses want amicable divorce, division by agreement of joint property is mandatory and is an integral part of the agreement about the divorce, and the court is not empowered to review the agreement. The agreement, which fulfills the formal legal criteria, the court shall enter in the operative part of the judgment by which the marriage is divorced by agreement.

If the spouses cannot agree on the division of joint property, the division will be made by court. Division of joint property of spouses can be made in contentious proceedings, if

there is agreement on the amount of the spouse of joint property, but there is no consensus regarding the method of division, or in civil proceedings if there is a dispute between spouses about the amount of the individual share of each spouse in the joint property. Serbian Family Law envisions rebuttable assumption that the spouses have equal shares in their joint property, for reasons of statutory equality of man and woman in marriage and the fact that their contribution in obtaining the joint property is largely the same. This criteria for division also makes it possible to divide the assets quickly and efficiently, because at the time of division it is often difficult to reconstruct all investments spouses had. However, the spouse who is not satisfied with the division into equal parts may be required to establish his larger share and he has the burden of proving his claims. The share of the spouses shall be determined in the same proportion in all things and rights that constitutes joint property according to their contribution to its acquisition.

Research that has been carried out in the Municipal Court in Niš showed significantly greater representation of division of assets by agreement, while for the same period, the number of judicial divisions is significantly lower. One reason for that may be the fact that many of these procedures probably are not separated yet from divorce proceedings, and this research could not be done by inspecting all active cases of judicial division, because it would mean to review all divorce proceedings which would exceed the scope of this paper. Anyhow, the research clearly shows that the process of judicial division of joint property is often time-consuming and expensive process.

Keywords: marital legal property regimes, contractual property regimes, joint matrimonial property, separate property of spouses, consensual division of joint property, judicial division of joint property.

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Јелена Маринковић је рођена 22.03.1990. године у Лесковцу. Основну школу „Десанка Максимовић“ у Грделици завршила је 2005. године као носилац дипломе „Вук Караџић“.

Средњу школу „Гимназија“ у Лесковцу завршила је 2009. године, такође као носилац дипломе „Вук Караџић“.

Основне академске студије права на Правном факултету Универзитета у Нишу уписала је школске 2009/2010. године положивши пријемни испит са максималним бројем поена. Дипломирала је дана 18.12.2013. године са просечном оценом 8,61, чиме је стекла стручно звање Дипломирани правник.

У току студија је била стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Учествовала је у Програму обуке на Правној клиници за заштиту права жена, где је стекла прво радно искуство у струци. Такође је похађала и Обуку за еристичку дијалектику у домену примене права на Правном факултету у Нишу.

Мастер академске студије права на грађанско-правном модулу уписала је школске 2014/2015. године на Правном факултету Универзитета у Нишу. Испите предвиђене студијским програм положила је са просечном оценом 9,17.

Од септембра 2014. године уписана је у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе у Нишу. Од тада волонтира у адвокатској канцеларији у Нишу, где се претежно бави парничним, ванпарничним, извршним и управним поступком.

Течно говори енглески језик, а служи се и немачким језиком, на чијем усавршавању тренутно ради.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Јелена Маринковић

Наслов мастер рада: Деоба заједничке имовине супружника

Ментори: проф. др Мирослав Лазић и проф. др Ђорђе Николић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, 19.04.2017. године

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „*Деоба заједничке имовине супружника*“ пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Јелена Маринковић

У Нишу, 19.04.2017. године

Потпис аутора
